

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI,

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program : Speciální pedagogika

Studijní obor : Speciální pedagogika pro vychovatele

Kód oboru : 7506R029

Název bakalářské práce :

Opodstatnění Středisek výchovné péče

Justification of educational care centers

Autor :

Podpis autora:

Alexandra Sochorová
Gorkého 788
436 01 Litvínov

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
100	0	0	10	18	1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Litvínově dne : 30. 4. 2007

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Litvínově dne: 30. 4. 2007

Podpis:

Poděkování :

Ráda bych poděkovala doc. Ing.Jiřímu Vackovi, CSc. za jeho trpělivost, cenné rady a konstruktivní připomínky při vytváření bakalářské práce. Můj dík patří také pracovníkům Střediska výchovné péče v Mostě a výchovným poradcům, kteří aktivně spolupracovali při získávání podkladů pro tuto práci.

Název BP : Opodstatnění Středisek výchovné péče

Název BP : Justification of educational care centers

Jméno a příjmení autora: Alexandra Sochorová

Akademický rok odevzdání BP : 2007

Vedoucí BP : doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Resumé :

Bakalářská práce se zabývala problematikou středisek výchovné péče v systému českého školství. Jejím cílem bylo zhodnocení a analýza ambulantní a pobytové části Středisek výchovné péče při řešení patologických jevů – dobrovolné pobyty .

Informace byly získány studiem odborných pramenů a na základě dosavadních vědomostí a zkušeností v dané problematice.

Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která popisovala historii výchovných zařízení na území České republiky a současnost středisek výchovné péče. Praktická část popisovala Středisko výchovné péče v Mostě, byla doplněna kazuistikami vybraných případů z praxe mosteckého střediska a názory pracovníků ve školství.

Klíčová slova:

Výchovná zařízení na území České republiky Středisko výchovné péče, poruchy chování, , ambulance, internátní část, terapeuticko diagnostické pobyty, kasuistika, výchovný poradce.

Summary

The bachelor work concerned the problematics of educative care centers in the czech educational system. Its aim was estimation and analysis of ambulant and confinemental part of educative care centers by solving patologic events - voluntary stayings.

The information were got by studying expert sources and on the base of own knowledges and experiences in the query.

The work consisted of two major parts. The theoretical part described the history of educative centers in the Czech Republic and its contemporaneity. The practical part described the educative care center in Most, casuistics of selected cases were added, as well as views of the educational workers.

Obsah

Úvod	8
1 Historie výchovných zařízení na území České republiky	9
1.1 Vývoj péče o obtížně vychovatelné v našich zemích	9
1.2 Střediska výchovné péče	15
1.2.1 Vznik a vývoj	15
1.2.2 Současný stav	16
2 Středisko výchovné péče	16
2.1 Zaměření	16
2.2 Náplň činnosti střediska výchovné péče	18
2.2.1 Středisko výchovné péče a volný čas	20
2.3 Metody a formy práce	21
2.3.1 Ambulantní část	21
2.3.2 Internátní část	21
2.4 Spolupracující organizace	25
3 Střediska výchovné péče na Mostecku	28
3.1 Středisko výchovné péče pro děti a mládež v Litvínově-Janově	28
3.2 Středisko výchovné péče pro děti a mládež v Mostě	29
3.2.1 Personální obsazení	30
3.2.2 Ambulantní část	36
3.2.3 Internátní část	37
3.2.4 Činnost Střediska výchovné péče v Mostě ve škol. roce 05/06	38
3.3 Kasuistiky	46
4 Střediska výchovné péče v síti systému školství v České republice	88
4.1 Poruchy chování	88
4.1.1 Problémy spojené s nevhodným působením rodiny	94
4.2 Názory pracovníků ve školství	96
4.2.1 Názory výchovných poradců základních škol	96
4.2.2 Názory pracovníků středisek výchovné péče	97
5 Závěr	98
6 Seznam použitých odborných zdrojů	100

Seznam používaných zkratk

SVP	- Středisko výchovné péče
DPA	- Dětská psychiatrická ambulance
PPP	- Pedagogicko psychologická poradna
ZŠ	- Základní škola
MŠMT	- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
DDŠ	- Dětský domov se školou
DD	- Dětský domov
SPC	- Speciálně pedagogické centru
DDÚ	- Dětský diagnostický ústav
OSPOD	- Oddělení sociálně právní ochrany dětí
CAN	- Syndrom CAN - (Child Abuse and Neglect) tedy syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
ADHD	- (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) - oslabení centrálního nervového systému jež se projevuje celou řadou příznaků v chování a učení: např. hyperaktivitou, hypoaktivitou, poruchou pozornosti, poruchou učení, poruchou řeči a chování;
ADD	- (Attention Deficit Disorders) - poruchy pozornosti
CNS	- centrální nervová soustava

Úvod

Práce je věnována problematice poruch chování a jejich řešení ve střediscích výchovné péče.

V teoretické práci byl zmapován historický vývoj výchovných zařízení na území České republiky. Zvláštní část je věnována jednomu z prvních Středisek výchovné péče, které vzniklo v roce 1991 v Litvínově – Janově při Zvláštní škole a jeho nástupci v Mostě. Teoretická část pokračuje členěním střediska výchovné péče na ambulantní a internátní, potřebné personální obsazení, zaměření, náplň, metody a formy práce.

Praktická část je zaměřena na práci Střediska výchovné péče v Mostě ve školním roce 2005/2006 a to jak v mostecké i chomutovské části střediska. Činnost je doplněna o statistické grafy, týkající se počtu přijatých klientů, důvod jejich příchodu, kdo byl iniciátorem, nástup a dokončení diagnosticko – terapeutického pobytu. Dále jsou uvedeny tři kasuistiky vybraných případů z tohoto střediska.

Smyslem této práce bylo z dokumentovat potřebnost nízkoprahového zařízení ve školském systému České republiky, zvláště v oblastech s velmi početnou slabou sociální vrstvou obyvatelstva a častými výskyty poruch chování v důsledku velké rozvodovosti.

1 Historie výchovných zařízení na území České republiky

1.1 Vývoj péče o obtížně vychovatelné v našich zemích

Počátky uvědomělé péče o obtížně vychovatelné můžeme v našich zemích vysledovat přibližně od 17.století. Naše země jako součást Rakouska – Uherska neztrácela kontakt se světovým vývojem a péče o obtížně vychovatelné prošla podobnými vývojovými stádii. Za určitý mezník ve vývoji péče o mravně narušené jedince lze považovat založení spolku s názvem „ Jednota pro blaho propuštěných káránců (mladistvých)“. Tento spolek byl založen a úředně povolen 7. října 1838 v Celetné ulici č. 600 v Praze 1. Cílem spolku bylo podrobit chovance výchovné péči a doplnit jejich vzdělání a prozkoumat, k jakému zaměstnání se jedinec hodí a toto zaměstnání mu umožnit.

Z historického hlediska je velmi významný Trestní zákon z roku 1852, který stanovil, že jakékoliv trestné činy, kterých se dopustily děti do desátého roku věku, jsou ponechány domácímu potrestání. Po desátém roce věku až do čtrnácti let zůstaly k domácímu potrestání přestupky a přečiny, avšak za závažné trestné činy mohly bezpečnostní úřady činit kárná opatření. Takový jedinec mohl být izolován v nápravně výchovném ústavu nejdéle po dobu šesti měsíců, musel být však oddělen od dospělých provinilců. Od čtrnáctého roku je jedinec plně zodpovědný za činy proti trestnímu zákonu, je však možno mu poskytnout určité úlevy až do dvacátého roku jeho života.

Zákon z roku 1885 pak připouští možnost umístit mladistvé za některé činy do polepšovny (např. tuláctví a žebrota). Zároveň pak zákon umožňuje umístění i takových jedinců, kteří jsou zcela zanedbáni a nelze jim zajisti kvalitní výchovu. Na základě tohoto zákona byly zřizovány polepšovny a donucovací pracovny. Horní věkovou hranicí pobytu v polepšovně byl dvacátý rok života.

Školský zákon z roku 1869 napomohl k nástupu uvědomělé péče. Na samém počátku organizace převýchovy pak stojí tři významné osobnosti : Jan Krejčí, Jan Šauer z Augenburgu, a Vojta Náprstek. Všichni tři čerpali své zkušenosti ze svých zahraničních cest.

Ve čtyřicátých letech 19.století vznikají v naší zemi spolky, které se snaží najít své uplatnění na poli převýchovy. V roce 1841 vzniká „ Spolek pro blaho nuzných dívek v Praze“, který vyvinul značné úsilí v oblasti ochranné výchovy. O opuštěné dívky se staral

i „Spolek paní Svaté Ludmily“, jehož iniciátorem byla v roce 1851 Marie Riegrová – Palacká.

Na Moravě se nové pokrokové tendence v péči o mládež začaly prosazovat prostřednictvím „Moravsko – slezského ochranného spolku“ v Brně, který byl založen v roce 1847. Tento spolek byl aktivní a díky jemu byla založena v roce 1848 Ochrannovna v Černých polích u Brna a její „filiálka“ v Plavči. Roku 1869 byla založena vychovatelna pro opuštěnou a zanedbanou mládež v Modleníně u Chotěboře. Jejím zakladatelem byl další význačný průkopník Slavibor Breüer. Tato vychovatelna měla sedm sirotků, které Breüer vychovával podle myšlenek volnomyšlenkářství.

Z dalších průkopníků péče o mravně ohrožené je nutno uvést prvního ředitele libeňské vychovatelny a pak vychovatelny v Říčanech Leopolda Peka. Byl zastáncem zásad individuální výchovy a tvrdým odpůrcem používání fyzických trestů.

Po první světové válce měli rozhodující význam v péči o obtížně vychovatelné Josef Zeman, Alois Zikmund a Jaroslav Doležal.

Alois Zikmund věnoval práci s mládeží, vyžadující zvláštní péči, celý život. Byl ředitelem Zemské vychovatelny v Opatovicích. Tato vychovatelna byla založena v roce 1891 původně jako polepšovna. V roce 1921 byla zreorganizována na Zemskou vychovatelnu pro mravně vadné hochy, jak české tak i německé národnosti a to ve věku od 14 do 18 (popřípadě 19) let. Třídění chovanců do skupin se provádělo na základě zjišťování inteligence, podle druhu mravní poruchy a podle stupně vychovatelnosti. Výchova zde byla vedena v kolektivním duchu, tělesných trestů se používalo jen zřídka. Ústav udržoval kontakt s okolním světem. V roce 1944 byla v tomto ústavu založena ústavní poradna, jejímž úkolem bylo pomocí testů a diagnostických rozhovorů zmapovat obraz osobnosti chovance a na základě výsledků tohoto pozorování pak pomoci při volbě povolání. Až další léta ukázala A. Zikmunda jako jednoho z nejpokrokovějších praktiků svého oboru u nás. Jeho snaha o vytvoření uceleného výchovného systému, který by byl založen na moderních pedagogických, psychologických, sociologických a kriminologických zásadách je skutku příkladná.

V období mezi dvěma válkami byla přijata i další legislativní opatření. V ČSR bylo trestní soudnictví nad mládeží upraveno zvláštním zákonem v roce 1931 (Zákon o trestním soudnictví nad mládeží). Zákon praví, že osoby které nedovršili v době spáchání trestného činu 14 rok věku, nejsou trestně odpovědné. Dopustí-li se však nedospělý, který je starší než 12 let trestního činu, za který je stanoven absolutní trest, musí poručenský soud nařídít ochrannou výchovu ve výchovně nebo zajistit umístění do léčebného zařízení.

Ochranný dozor se provádí nejdéle do 21 roku. Název polepšovna byl změněn na zemskou výchovnu.

Po zřízení protektorátu na území Čech a Moravy nedoznala z počátku práce ústavu velkých změn. V dalších letech však byla pravomoc českých úřadů postupně oklešťována a některé instituce byly zrušeny.

Po druhé světové válce a s nástupem dělnické třídy začíná nový rozvoj speciálního školství. V oblasti péče o mravně narušené je kromě zákona o jednotné škole velmi důležitý i zákon č. 48 / 1949 Sb., kterým byly zrušeny dosavadní spolky péče o mládež a úkoly na tomto poli svěřeny národním výborům. Na základě tohoto zákona se stát pokusil sjednotit výchovné snažení a řízení péče o mravně narušené, byl to však krok zpět.

Vývoj ústavů a zařízení pro mládež obtížně vychovatelnou :

- Vychovatelna Jednoty pro blaho propuštěných mladistvých káránců - Dobrý pastýř, Praha – původně útulna pro chlapce založena roku 1839 Jednotou pro blaho propuštěných mladistvých káránců
- Ochrannovna v Brně – Černých polích – založena roku 1847 zásluhou Ochranné jednoty pro zanedbanou mládež, v roce 1852 byla zřízena pobočka v Plavči. Toto zařízení bylo needukované, pouze pro chlapce ze Slezska a Moravy. Výchovný systém byl založen na modelu rodinného života.
- Vychovatelna pro opuštěnou a zanedbanou mládež v Modleníně – vznikla v roce 1869
- Vychovatelna hlavního města Prahy v Libni – založena z popudu V. Náprstka a J.Šauera 1.9.1883 a umístěna v libeňském zámečku. Chovanci zde byli rozdělení do třech skupin (oddělení):
 - 1) oddělení vyšší – chlapci s malým stupněm narušení
 - 2) oddělení nižší
 - 3) oddělení trestné – vážné poruchy, svoboda chovanců byla co nejvíce omezována

Ústav se ve své výchovné snaze zaměřoval na :

- 1) kombinaci uzavřené ústavní péče s péčí polootevřenou,
- 2) udržování kontaktů s okolním světem,
- 3) organizace samosprávy,
- 4) poskytování maximální míry vzdělání,
- 5) odmítání tělesných trestů.

- Vychovatelna arcivévodkyně Alžběty – okresu vinohradského a žižkovského – otevřená v roce 1884 a byla určena pro chlapce ve věku 6 – 14 let.
- Dívčí ochrannovna v Černovicích u Tábora – založena roku 1885 spolkem Ochrana opuštěných a zanedbaných dívek
- Dívčí ochrannovna v Lobči u Kralup – založena roku 1885 a zřízena pro ochranu opuštěných a zanedbaných dívek.
- Domovina – založena spolkem Domovina roku 1886 se sídlem ve vile Slavětince v Praze – Žižkově.
- Útulok sv. Josefa pro zpustlé a opuštěné dívky v Praze na Vinohradech – založen roku 1886 a do útulku byly přijímány dívky ve věku 6 – 14 let.
- Zemská polepšovna v Novém Jičíně – vznikla v roce 1889 jako zvláštní oddělení donucovací pracovny. Měla kapacitu asi 250 míst, vlastní školu a řemeslnické dílny.
- Moravská zemská vychovatelna v Uherském Hradišti – založena roku 1890 pro hochy mravně vadné, české a německé národnosti ve věku 7 – 14 popřípadě 15 let. Kapacita ústavu byla 200 míst. Zajímavostí bylo, že na konci každého kalendářního roku byl vypracován tzv. psychologický profil chovance.
- Ochrannovna císaře Františka Josefa v Brně – Králově Poli – vznikla v roce 1881, v roce 1903 byl název změněn na Moravskou zemskou vychovatelnu Františka Josefa. Součástí výchovného systému byla profesionální příprava.
- Zemská vychovatelna v Opatovicích nad Labem – založena roku 1891 původně jako polepšovna, v roce 1921 byla polepšovna reorganizována na Zemskou vychovatelnu pro mravně vadné hochy. Ředitelem této vychovatelny byl A. Zikmund.
- Zemská vychovatelna v Kostomlatech pod Milešovkou – původně to byla první koedukovaná polepšovna v Čechách, později chlapci převedeni do Opatovic. V ústavu byly umístovány dívky ve věku 6 – 18 let. Roku 1921 byl název polepšovny přeměněn na vychovatelnu. Řízením ústavu byla pověřena Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Ústav jako jeden z prvních začal u nás s aplikací psychoterapeutických prvků ve výchově.
- Slezský zemský ústav vychovavací v Albrechticích – založen roku 1893 pro mravně vadné hochy německé národnosti ve věku 6 – 14 let.

- Družina blahoslavené Anežky České v Praze – tato družina byl spolek, který se zabýval prvou depistáží. Vyhledával mravně narušené dívky a zprostředkoval jim umístění v rodinách, ústavech a spolicích.
- Vychovatelna manželů Olivových v Říčanech – založena roku 1896. Byla určena pro zpustlé, zanedbané, opuštěné a osiřelé děti ve věku 8 – 10 let bez rozdílu pohlaví. Při přijímání měly přednost pražské děti.
- Zemská vychovatelna v Králíkách – založena roku 1898 jako zemská polepšovna a v roce 1918 byla přeměněna na zemskou vychovatelnu pro mravně vadné hochy české a německé národnosti ve věku 6 – 14 popř. 18 let. Chovanci byli rozdělováni do výchovných skupin s přihlédnutím ke stupni zanedbatelnosti, mravní způsobilosti a stáří.
- Ochránovna v Moravském Krumlově – vznikla v roce 1902 a byla zřízena pro mravně vadné hochy ve věku od 7 do 15 let.
- Družina Katolických dam – založena roku 1903 a zřízena k vydržování azylu Pražského Jezulátka pod ochranou sv. Josefa v Praze.
- Městská útulna pro dívky – později Ústřední dětská ozdravovna v Praze – do útulny přijímány děti pouze na přechodnou dobu (před odevzdáním rodičům nebo úřadům). Důvodem vzniku této útulny bylo zamezení styku dospělých zločinců se žebravými a toulavými dětmi. Byla založena v roce 1903.
- Moravská vychovatelna v Boskovicích – založena roku 1906 pro ohrožené a mravní dívky ve věku 6 – 15 let. Pracovala tzv. rodinným výchovným systémem.
- Zemská vychovatelna v Mohelnici – vznikla roku 1906 pro mravně vadné dívky německé národnosti ve věku 7 – 14 let. Později sem byly umísťovány dívky české.
- Vychovatelna v Oseku u Duchcova – od roku 1908 zde byli umísťováni hoši ve věku 6 – 14 let. Ústav řídila německá zemské komise a byl určen pro chlapce německé národnosti.
- Dívčí vychovatelna v Jilemnici – byla postavena roku 1912, v ústavní výchově zaujímal přední místo školní výuka. Nejzákladnější výchovná metoda byla práce.
- Chlapecký domov ve Vrchlabí – ústav Německé zemské komise pro péči o mládež byl založen 1914 pro mravně vadné hochy německé národnosti.

- Vychovatelna v Dobřichovicích u Prahy – z původní polepšovny vznikla v roce 1919 jako ústav České zemské komise pro mravně vadné hochy ve věku 10 – 17 let. Roku 1929 jsem byly převedeny dívky.
- Dětský domov chlapecký v Kostelci nad Orlicí – založen roku 1919 a určen pro chlapce ve věku 7 – 14let.
- Výchovna v Ledcích – Šternberku – výchovnu založila Česká zemská komise v roce 1919 a určila ji pro dívky ve věku 14 – 18 let. Od roku 1942 byl tento ústav určen pouze pro chlapce starší 14 let. Vedení ústavu se pokusilo zorganizovat ústavní samosprávu, ale bez valného úspěchu. Podařilo se to o dva roky později. Chovanci si mimo jiné vydávali i svůj vlastní časopis „Úsvit“.
- Výchovna „Sonnenhof“ v Jestřebí u České Lípy – založena roku 1920 pro zanedbané německé hochy ve věku 14 – 18 let.
- Záchranná domovina – později Dívčí domovina v Praze – Krči. Založena roku 1920 pro dívky mravně vadné ve věku od 14 do 18 let. Vydržována Armádou spásy se sídlem v Praze. Převýchovná práce se uskutečňovala prostřednictvím vzdělání, zájmové činnosti a práce. Součástí převýchovy byla naprostá izolace od vnějšího prostředí.
- Záchrana – lékařská stanice a pozorovna. Vznikla roku 1921, přijímaly se sem dívky mravně vadné na doporučení policejního ředitelství a dermatologické kliniky.
- Vychovatelna ve Špimberku u Ústí nad Labem – založena roku 1922 jako ústav Německé zemské komise pro mravně vadné hochy německé národnosti ve věku od 6 do 14 let.
- Chlapecký domov Božích bojovníků v Moravské Ostravě – založen roku 1924 spolkem téhož jména a byl určen pro přechodné umístění chlapců ve věku 14 – 18 let. Byli zde umísťováni i mladiství zločinci.
- Ústřední dětský domov hlavního města Prahy – založen roku 1933. Vznikl z bývalého Městského sirotčince. V roce 1946 došlo k reorganizaci a v roce 1949 byla škola tohoto domova nazvána jako „Národní a střední škola při Ústředním dětském domově v Praze 4“.

1.2 Středisko výchovné péče

1.2.1 Vznik a vývoj

Usnesení vlády ČR č. 341 ze dne 15. června 1994 k Programu sociální prevence a prevence kriminality uložilo všem zúčastněným resortům, tedy i MŠMT ČR vypracovat resortní programy činnosti vztahující se k řešené problematice. Reaguje tím na nutnost posílení preventivně výchovné péče o nezletilé v souvislosti se stoupající křivkou a snižující se věkovou hranicí delikvence a kriminality.

V tomto usnesení se mimo jiné uvádí, že pro práci s rizikovou mládeží je potřeba zřizovat zejména v oblastech s vyšším výskytem sociálně patologických jevů střediska výchovné péče pro děti a mládež.

Zřizování středisek umožňoval Zákon o předškolních a školských zařízeních č. 395/1991 Sb. Před tímto rokem existovalo v České republice jen jediné experimentální zařízení tohoto typu - Středisko pro mládež v Praze 9 na Klíčově. Již k 1. 9. 1993 bylo na MŠMT ČR zaregistrováno prvních šest středisek výchovné péče pro děti a mládež a k 1. 1. 1995 vzrostl jejich počet na osmnáct. Nyní je v ČR evidováno celkem 17 středisek, z tohoto celkového počtu je 12 internátních.

Zákon ČNR o předškolních zařízeních a školských zařízeních č. 395/191 Sb., část třetí, díl první - školská zařízení, § 31 uvádí:

- a) Středisko výchovné péče pro děti a mládež poskytuje všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mládeži s negativními jevy chování, pokud nejsou důvody pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve speciálních výchovných zařízeních.
- b) Středisko výchovné péče pro děti a mládež může být zřízené jako internátní výchovné zařízení.
- c) Středisko výchovné péče pro děti a mládež může plnit své úkoly za úplatu.

Středisko může být podle zákona zařízením státním nebo soukromým. Může být samostatné, anebo může vzniknout jako detašované pracoviště již existujícího zařízení, jež poskytuje např. ústavní péči rizikové mládeži, nebo je zvláštní internátní školou. Středisko může být zřízeno pouze jako docházkové zařízení nebo jako kombinace docházkového z internátního zařízení. Středisko může svoje služby poskytovat za úplatu.

U nás převládala střediska vzniklá odštěpením z jiného zařízení a funkčně s ním stále související nad středisky samostatnými.

1.2.2 Současný stav

Dne 18. 8. 2000 byl přijat zákon o školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče, kterým došlo ke zrušení právní subjektivity středisek výchovné péče a střediska, které měla právní subjektivitu byla sloučena s nejbližšími diagnostickými ústavu.

Střediska výchovné péče, která byla součástí výchovných ústavů a diagnostických ústavů zůstala v působnosti těchto zařízení.

V současnosti právně upravuje činnost středisek výchovné péče § 16 zákona č.109/2002 Sb. O výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, dále zákon 383/2005 Sb., kterým se mění zákon 109/2002 Sb., a vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně- vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.

2 Středisko výchovné péče

2.1 Zaměření

Vymezení pojmu středisko výchovné péče pro děti a mládež se v odborné literatuře nijak výrazně neliší.

Ve střediscích má být podle Zákona o předškolních a školských zařízeních č. 395/1991 Sb. poskytována všestranná preventivně výchovná péče dětem a mládeži s negativními společenskými projevy, pokud u nich nejsou důvody pro výkon ústavní výchovy. S názvem této instituce nejsou všichni její pracovníci smířeni; některým se zdá, že by bylo lepší vypustit z něj slovo „výchovná“ a dát tím najevo, že středisko podporuje soustavné výchovné působení rodiny, resp. standardních vzdělávacích zařízení.

Středisko výchovné péče pro děti a mládež (dále jen středisko) je specifickým zařízením v rámci prevence, které kromě ambulantní a internátní péče poskytuje i poradenskou péči dětem, mladistvým, jejich rodičům, učitelům a dalším případným zájemcům. Uvedené zařízení má v programu také péči o mladistvé alkoholiky a narkomany. Úzce spolupracuje s příslušnými psychiatrickými odděleními a poskytuje poradenské služby „odlčeným“ pacientům.

Jeho cílem je zachytit první signály problémů či potíží v procesu vývoje jedince, poskytnout mu radu nebo systematickou péči a tím předejít vážným problémům, jakými jsou kriminalita, toxikomanie, psychické poruchy aj.

Středisko poskytuje okamžitou pomoc v naléhavých případech, jako jsou krizové situace, selhání rodičovské funkce, reaktivní útky apod. Dále zajišťuje preventivní péči, jejímž cílem je zabránit deformaci v rozvoji osobnosti dítěte, které se nachází v nevyhovujícím či negativním prostředí. Postpenitenciární péči pak vidíme hlavně v pomoci při adaptaci a integraci po ukončení ústavní výchovy. Středisko se zabývá také poradenskou činností, poskytuje potřebné informace dětem a mladistvým i jejich rodičům, ale také pedagogům a širší veřejnosti.

Vedle poskytování všestranné ambulantní i internátní výchovné péče nabízejí tato střediska poradenskou péči a pomoc dětem, mladistvým i jejich rodičům, učitelům a vychovatelům. Usilují o podchycení dětí a mládeže ve stadiu prvních signálů možných poruch chování. Věnují se také dětem z asociálních rodin, závislým na hracích automatech /gamblerům/, alkoholu a drogách.

Systematickou péčí se snaží předcházet závažnějším problémům jako např. kriminalita dětí a mládeže, toxikomanie a prostituce. Pokud je pomoc střediska dostatečně efektivní, dojde u mnoha klientů k nápravě nebo zmírnění poruchy chování a předejde se tak jejich umístění do diagnostického či výchovného ústavu (nařízená preventivní, ochranná ústavní výchova).

Pozornost je rovněž věnována klientům propuštěným z ústavní výchovy, propuštěným z psychiatrické léčebny a podobně.

Do střediska výchovné péče přichází klient několika způsoby :

- a/ klient přichází sám
- b/ klient přichází se zákonným zástupcem
- c/ klient přichází se zákonným zástupcem na základě doporučení školy či jiného školského zařízení (PPP,...)“

Koho středisko výchovné péče přijímá?

Středisko přijímá do péče klienty, u nichž je dominantní porucha chování, ale nenastal u nich důvod k nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy, tedy důvod k umístění v diagnostickém ústavu na základě rozhodnutí soudu. Mezi hlavním spektrem poruch, kterými se středisko zabývá, jsou školní problémy, dále problémy rodinné, osobnostní a psychické problémy, počátky zneužívání návykových látek (včetně alkoholu a nikotinu), gamblerství, popřípadě projevy asociálního chování (např. krádeže). Sociálně-výchovnou pomoc poskytuje středisko, kromě dětem a mladistvým, i rodičům a dalším výchovným subjektům.

2.2 Náplň činnosti středisek výchovné péče

Náplň činnosti středisek se liší zejména podle toho, jakou péči nabízejí - zda ambulantní nebo internátní, na možnostech střediska a na samotných jejich pracovnících. Střediska mohou poskytovat velmi rozmanitou péči a pomoc dětem a dospívající mládeži. Střediska představují z koncepčního hlediska přechod mezi nabídkou ambulantní péče, výchovným poradenstvím a ústavní péčí. Jejich smyslem není přitom vytlačit ani nahradit internátní zařízení - jsou pouze jednou z dalších forem sociálně výchovné pomoci dětem a celé rodině. Sociálně výchovná péče a terapie je určena dětem s různým stupněm poruch chování převážně z problémových nebo dysfunkčních rodin, nikoliv však dětem tělesně či duševně handicapovaným. I když problémy dětí přicházejících do středisek jsou obdobné jako u dětí v internátních zařízeních, vzájemné vztahy a výchovné postupy se liší. Střediska poskytují pomoc v případech, kdy rodina výchovu zanedbává a je zdrojem závažnějších problémů, které by se musely řešit ústavní péčí. Střediska však rodinnou výchovu doplňují, podporují a korigují, ale v žádném případě ji nekonkurují ani ji nechtějí nahradit. V naléhavých případech, kdy o dítě nikdo nepečuje, by měla střediska umožnit i celotýdenní pobyt (azyl).

Odborná práce střediska zahrnuje prvky sociálně pedagogické péče a terapie a má pomoci dítěti a rodině při řešení náročných životních situací. Vyžaduje flexibilní postupy a těsnou součinnost s orgány péče o děti, se školami a zařízeními, v jejichž kompetenci je péče o děti a rodinu.

Specifickým cílem středisek je odborná pomoc při řešení aktuálního problému klienta a snaha zmírnovat za účasti rodičů zátěž rodiny vyplývající z výchovných problémů a konfliktů. Střediska plní ve vztahu k rodině pouze podpůrnou funkci a rodiče zůstávají za výchovu i nadále plně zodpovědní. Hlavním předpokladem pravidelné docházky dítěte do střediska, který výrazně podmiňuje výsledky práce, je svobodné rozhodnutí klientů, ochota rodičů ke spolupráci a jejich snaha o zlepšení výchovných podmínek a vztahů v rodině. Podaří-li se intenzivní individuální práci tento cíl splnit, může se středisko stát pro dítě pozitivně přijímaným sociálním prostředím a činitelem účinného řešení problémové situace v rámci rodiny bez nutnosti umístění dítěte do sociálního výchovného zařízení.

Dochází-li dítě do střediska po vyučování a jinak žije v rodině, zvyšuje se tím možnost působit na celý rodinný systém. Motivací rodičů k nápravě a jejich spolupráci se středisky lze vytvořit předpoklady pro odstraňování obtíží dítěte v učení, chování i jeho problémů v oblasti psychosociální adaptace.

Důležitou podmínkou pro splnění individuálních cílů je uplatňování speciálních výchovných a terapeutických postupů v individuálních výchovných a vzdělávacích plánech. Individuální cíle vyplývají z pedagogicko-psychologické a sociální diagnózy dítěte i rodiny. Zároveň je nutné brát v úvahu, že nejen úroveň dětí je rozdílná, ale i to, že průběh resocializace mohou narušovat a brzdit negativní postoje některých rodičů a jejich malý zájem o spolupráci. Jestliže rodina nespolupracuje a nesnaží se o změnu způsobu života a přístupu k výchově, odborná práce ztrácí zpravidla smysl a účinek. Rovněž v případech, kdy se nejedná o skutečnou, ale pouze o zdánlivou nebo nahodilou spolupráci a rodina dítě při každodenním styku nadále poškozují, je lépe, a o i přes nesouhlas rodičů, umístit dítě do internátního zařízení.

Ideální by byla situace, kdyby všechna střediska měla možnost přijmout klienta na krátkodobý pobyt, a to zejména v případech, kdy se předpokládá, že výchovné a rodinné problémy nejsou trvalého rázu a nebudou ústavní péči klienta vyžadovat. Rovněž je důležité poskytovat pomoc dětem, jimž byla ústavní péče zrušena, ale nejsou zatím dostatečně připraveny na návrat do rodiny.

V praxi poskytuje středisko péči dětem, u nichž vzniká závislost na alkoholu či jiných drogách, případně patologické hráčství, dětem v krizových situacích, jež souvisejí s rodinnou situací či se školou (např. dětem utíkajícím z rodin, dětem ze selhávajících rodin), a dětem, které se vrací do běžného života po ústavním pobytu. Děti i jejich rodiče se účastní programů střediska dobrovolně. Střediska nabízejí pomoc dětem a mládeži ve věku od 6 do 19 let., popřípadě do ukončení jejich přípravy na povolání, a to ambulantní i internátní formou.

Většina programů se provádí ve smíšených skupinách, v nichž chlapci početně převládají nad děvčaty.

Dětem i rodičům nabízí středisko tyto služby a programy:

- krizová pomoc (telefonická nebo v přímém kontaktu s klientem, případně s jeho rodinou),
- terapeutické programy individuální a skupinové (arteterapie, rodinná terapie, posilování rodiny nácvikem komunikačních dovedností pomocí videa, skupinová psychoterapie),
- kluby a diskotéky,
- zájmové kroužky (zejména sportovní a kulturní, včetně besed se známými osobnostmi),

- doučovací programy pro klienty,
- pracovní poradenství, přímá pomoc při umísťování klienta do školy nebo zaměstnání,
- víkendové pobyty klientů v přírodě (včetně tzv. zátěžových programů),
- prázdninové akce pro klienty,
- nabídka prostoru a zařízení pro vlastní akce klientů (např. zkušebny s aparaturou pro zkoušky hudebních skupin),
- osvětové akce pro školy (tykající se drog, alkoholismu, hráčství, šíření AIDS, trávení volného času, orientace v sociálních záležitostech),
- úpravy střediska a jeho okolí,
- terénní sociální práce.

Celé toto programové spektrum obvykle jedno středisko neobsáhne; nabídka konkrétního střediska je výběrem z uvedených možností. Většinu programů organizují pracovníci střediska sami, v některých případech se střediska spojují s jinými organizacemi a náročnější akce v přírodě organizují spolu s nimi. V případě potřeby středisko může dítěti poskytnout krátkodobý pobyt. Horní hranice délky internátní péče ve středisku jsou nyní dva měsíce, péče docházková je limitovaná jedním rokem.

Ve středisku pracují jako kmenoví zaměstnanci i jako externisté psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Pokud středisko poskytuje i internátní péči, patří k personálu ještě učitelé, odborní vychovatelé a pomocní vychovatelé.

2.2.1 Střediska výchovné péče a volný čas

Hlavní náplní středisek sice není zjišťování či zajišťování volnočasových aktivit jejich klientů, přesto však má tato oblast v jejich činnosti své nezastupitelné místo. I když se jedná pouze o jedno z orientačních hledisek, může v některých případech nabýt klíčového významu.

Pěstování zájmů, zálib či provozování dalších volnočasových aktivit je nejen zdrojem poučení, zážitků, rozmanitých podnětů a kladných emocí, ale též prostředkem pro sociální učení jedince, jeho emocionální vývoj a utváření hodnotového systému. Z těchto důvodů má výchova k prožívání volného času důležitou funkci i v prevenci.

Veškeré volnočasové aktivity, které jsou organizovány prostřednictvím středisek, jsou zpravidla financovány z rozpočtu středisek nebo na ně mohou přispívat rodiče klientů.

Dále střediska využívají příspěvky sponzorů či nadací působících v daném regionu

a dotace odborů sociálních věcí jednotlivých obecních úřadů. Mnoho akcí je též pořádáno zcela zdarma, a to právě díky spolupráci s jinými organizacemi (zoo, výstaviště, domy dětí a mládeže) nebo díky dobrovolné práci samotných pedagogů či jiných spolupracovníků střediska. Prostředky na financování těchto aktivit lze získat též prostřednictvím přihlášení projektů k využití volného času v rámci Programů podpory a ochrany dětí a mládeže vyhlášených MŠMT ČR pro občanská sdružení.

2.3 Metody a formy práce

Středisko výchovné péče v oblasti volného času používá široké spektrum metod i forem práce. Obvykle se jedná o práci s malými vrstevnickými skupinami, kde se nejčastěji pracuje metodami psychosociální terapie, arteterapie, pracovní terapie, metodou prožitku aj. Některá pracoviště se snaží využívat bývalých klientů, jako svých spolupracovníků, do kroužků a klubů bývají někdy zvaní též přátelé jednotlivých klientů, jejich sourozenci či další vrstevníci. Často jsou zde využívány prvky rodinné terapie nebo realizovány nejrůznější společenské hry.

Obecně je pocíťována malá informovanost a koordinace v oblasti využívání volného času dětí a mládeže. Nabídka těchto aktivit by měla být co nejpestřejší, aby byla vytvářena trvalá konkurence „nástrahám ulice“ a aby se střediska v roli koordinátora a iniciátora mohla účinně zapojit.

2.3.1 Ambulantní část

Ambulance střediska výchovné péče poskytuje dětem, klientům střediska poradenskou a terapeutickou pomoc, buď po předchozí domluvě nebo jako akutní intervenci. Pomoc se uskutečňuje jednorázově nebo formou systematické péče. Jestliže je součástí střediska také internátní část pak ambulance ve vztahu k internátnímu oddělení zajišťuje pro umístěné děti téměř všechny terapeutické aktivity, jako jsou například individuální rozhovory, psychologická diagnostika, skupinová terapie, úvodní rozhovory nezbytné pro přijetí do střediska a následná péče u klientů, kteří již pobyt ukončili (viz. kapitola 2.2)

2.3.2 Internátní část

Internátní oddělení je otevřeno pro koedukovanou skupinu maximálně osmi klientů. Tyto dobrovolné diagnostické pobyty v délce 8 týdnů jsou nabízeny v případě, že se

vyskytnou takové poruchy chování či problémy ve vztazích, které se u klienta nepodařilo změnit ambulantní péčí. Jedná se o strukturovaný pobyt s režimovými a terapeutickými prvky, tzn. že klienti během pobytu absolvují terapeutické aktivity, učí se ve speciální třídě přímo ve středisku, účastní se volnočasových aktivit, zajišťují chod domu (uklízí, perou, žehlí) atd.

Tematika práce souvisí se skupinovými aktivitami pobytového oddělení

Mezi ně patří:

- Komunitní sezení na nichž se hodnotí průběh dne a chování skupiny jako celku i jednotlivých dětí
- Povídací skupiny, což jsou vlastně interakční skupiny využívající skupinovou dynamiku a reagující na aktuální dění ve skupině, na vztahy mezi jednotlivými dětmi.
- Ergoterapeutické skupiny, na kterých se děti učí manuální zručnosti a dovednosti.
- Zážitkové skupiny, které využívají různé zážitkové a relaxační techniky, hravé prvky a taktéž nácviky společensky přijatelného chování.
- Rodičovské skupiny, kdy je část skupiny vždy společná pro děti a jejich rodiče. Druhá část skupiny probíhá pouze s rodiči. Samostatná část pro rodiče má různé formy – předávání informací, výměna zkušeností mezi rodiči, klasická skupina s terapeutickými a prožitkovými prvky.

Vrstevnické skupiny

Vliv vrstevnické skupiny je, domnívám se, při nastartování změn v chování dospívajících mnohdy důležitější než individuální péče s nimi. Specifické vztahové problémy vznikají ve skupinách, které nevznikly přirozenou cestou, ale do kterých byli jejich členové zařazeni nějakou autoritou a tudíž nemohli složení skupiny ovlivnit. příkladem takovéto skupiny je právě skupina ve středisku výchovné péče.

Riziko deformace vzájemných vztahů mezi členy takovéto skupiny je dle Vágnerové (2000, s. 87) o to větší že :

- je zde omezena možnost z dané skupiny odejít
- skupinu tvoří jedinci již primárně problematičtí, kteří mají zafixované nevhodné způsoby chování
- osobní teritorium je velmi malé, jedinec zde nemá téměř žádné soukromí

- je nutné se přizpůsobit relativně striktnímu režimu
- je zde značně omezena osobní svoboda

Tato negativa vedou ke zvýšení napětí jednotlivých členů skupiny a z toho vyplývající tendenci ke zkratkovitému, často až agresivnímu chování.

Čírtková (2000, s.145) uvádí, že skupinová soudržnost (koheze) vzniká postupně, tak jak se naplňují očekávání jedinců a jsou uspokojovány jejich individuální potřeby a cíle. Koheze je vyjádřena mírou dobrého, uspokojivého pocitu z příslušnosti ke skupině. Obecně platí, že lidé, kteří jsou nuceni se stýkat, k sobě dříve či později pocítí určité sympatie.

Přes výše uvedený výčet rizik lze z práce takovéto skupiny vytěžit hodně pozitivního pro většinu jejích členů.

Významnou roli zde sehrávají níže uvedené faktory:

- Motivace a chuť jednotlivých členů ke změnám svého chování, zvědomění kladů, které jim změny přinesou po návratu ze střediska výchovné péče do běžného života v rodině a ve škole.
- Osobnost terapeuta
 - jeho osobní příklad
 - jeho ochota jít s dětmi do konfrontace
 - jeho schopnost obhájit své názory a postoje před dětmi tak, aby je vnímaly pozitivně a ne jen jako prázdné fráze, které v reálném životě nemohou obstát.
 - jeho schopnost pojmenovat a zviditelnit negativní projevy některého z členů skupiny, kterými se chce před ostatními předvádět nebo kterými chce devalvovat dynamiku skupiny, jeho schopnost podpořit zdravé a společensky žádoucí názory jednotlivých členů skupiny natolik vhodnou formou, aby ostatní členy zaujaly, a když už se k nim nepřidají, tak aby o nich alespoň přemýšleli.

Mezi klady vytěžené z takovýchto vrstevnických skupin patří

- Dítě obvykle lépe přijímá názor, pokud podobný či stejný mají jeho vrstevníci.
- Při individuálním rozhovoru dítě mnohdy říká to, co si myslí, že chce terapeut slyšet – ať již proto, že usiluje o přízeň dospělého nebo proto, že chce maskovat něco, za co by mohla přijít sankce. Terapeut, který není se skupinou stále nemůže

s jistotou určit, kdy se toto děje, a proto je výhodné, když vrstevníci ze skupiny mohou na zkrácené informace poukázat. Dítě samo pak v tomto případě dostává korektivní zkušenost, že chybovat je lidské, a pokud je o chybách schopno hovořit a poučit se z nich, může to pro ně být pozitivním přínosem. Toto je však možné pouze tehdy, když skupina dobře pracuje a jednotliví členové se cítí bezpečně. Obvykle se toto nedaří, pokud do skupiny vstoupí nějaký agresor a situace ještě není ze strany terapeuta rozkryta a ošetřena. Právě pro posílení toho pozitivního, co si klient střediska může ze skupiny odnést, považují za vhodné zařazovat do skupin techniky sociálního učení, týkající se společensky přijatelné formy komunikace, přijatelného přijímání kritiky, přijatelného vyjadřování nesouhlasu, dále se týkající schopnosti nenechat se nevhodnými vrstevníky ovlivnit směrem ke společensky nepřijatelným formám chování.

Ve středisku výchovné péče se využívají různé způsoby působení na děti. Do této oblasti patří nácvik asertivního chování, což je takové chování, kdy si dokážu prosadit svá práva, a přitom neomezují práva druhých. Asertivita se projevuje v chování každého jedince. Chováním rozumíme souhrn vnějších projevů, činností, jednání a reakcí organismu. Sociální chování je chování jedince ovlivněné přítomností, postojí či jednáním druhých, nebo ovlivňující druhé.

Sociální chování může mít tři typy:

- chování agresivní
- chování asertivní
- chování pasivní

Jedinci s převažujícím způsobem chování vykazují určité znaky, které přehledně shrnuje například publikace L. Beleše z roku 1989 Trénink asertivity. U klientů, se kterými jsem pracovala, jsem se nesetkala s čistě jednostranným typem chování, ale s typy smíšenými. Většina z nich má v určitých situacích chování agresivní, někteří jsou pasivní a jen velmi málo z nich se dokáže chovat asertivně. To jim působí komplikace nejen ve skupinovém životě během pobytu. Zvláště ve vztahu k běžnému životu, doma, ve škole, v situacích, kdy je někdo napomene za hlučnost či nevhodné chování, při jednání s učiteli a dalšími dospělými jim asertivita chybí. Při prvním nezdaru se začnou chovat pasivně či agresivně a svoji pozici tím jen zhorší.

2. 4 Spolupracující organizace

Pedagogicko-psychologická poradna

V každém regionu naší republiky je pedagogicko-psychologická poradna. Je určena dětem nebo mladým lidem, kteří mají potíže se školou. Takové potíže se mohou někdy týkat osvojování učiva nebo pracovního tempa, volby střední školy či povolání. Ale může jít také o celou řadu situací, v nichž těžiště potíží může souviset s rodinou či skupinou vrstevníků. Zabývají se též sociálně patologickými jevy a terapeutickými programy. Klientem pedagogicko-psychologické poradny se může stát člověk od 3 do 18 let. Termín první návštěvy je třeba sjednat telefonicky nebo osobně.

Sociálně právní ochrana dětí /SPO/

Stát chrání děti a jejich zájmy prostřednictvím oddělení sociálně právní ochrany dětí, která působí na magistrátech měst a na každém obecním úřadě (obce s rozšířenou působností). Tato povinnost je dána zákonem č. 359/1990 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směrem k obnovení narušených funkcí rodiny. Předním hlediskem sociálně právní ochrany je zájem a blaho dítěte.

Děti mohou oddělení sociálně-právní ochrany dětí vyhledat a navštívit i bez vědomí svých rodičů.

Dětské diagnostické ústavy

Je-li příslušným soudem dítěti nebo mladistvému nařízena tzv. ústavní výchova (nebo vydáno usnesení o předběžném opatření), nastupuje na zhruba dvouměsíční pobyt v diagnostickém ústavu pro děti nebo pro mládež. Ústavní výchova bývá převážně nařízena v případě konfliktu dítěte či mladistvého se zákonem nebo při vážných výchovných problémech. Rodiče nebo zákonní zástupci dětí, které mají poruchy chování, mohou požádat i o tzv. "dobrovolný pobyt".

Cílem pobytu v diagnostickém ústavu je ucelená psychodiagnostika, tedy zmapování silných a slabých stránek povahy dítěte. Součástí komplexní diagnostické zprávy je návrh na specifický rozvoj osobnosti dítěte z výchovného a vzdělávacího hlediska. Na základě této zprávy je mj. vybíráno i nejvhodnější následné zařízení. Z dětského diagnostického

ústavu nebo z diagnostického ústavu pro mládež bývá dítě na základě pravomocného rozhodnutí soudu přeřazeno do dětského domova se školou /DDŠ/ - dříve označováno jako dětský výchovný ústav nebo výchovný ústav pro děti a mládež, případně je umístěno v dětském domově /DD/. V DD je snahou dítěti nahradit nefunkční a zanedbané rodinné prostředí a DDŠ slouží k převýchově nezletilého, výchova je založena na odměnách a trestech.

Diagnostické ústavy podle zákona č.109/2002 o výkonu ústavní výchovy působí také terapeuticky a výchovně.

Protialkoholní a protidrogové poradny

Člověk, který hledá pomoc kvůli nadměrnému pití alkoholu nebo užívání drog či kouření má možnost si vybrat mezi větším množstvím nabídek. Pokud se pro takový krok teprve rozhoduje a nechce zatím vyjít z anonymity, může využít služeb speciální linky důvěry. Jestliže se rozhodne vyhledat odborníka osobně, může navštívit tzv. AT poradnu (AT = alkohol a jiné toxikomanie). Pro mladé lidi vznikají také kontaktní centra tzv. "K", které je možno navštívit i bez předchozího objednání. Centra umožňují i nezávaznou návštěvu, při níž lze využít nabízeného občerstvení zdarma (káva, čaj, polévka), včetně možnosti umýt se a odpočinout si. A pokud chce návštěvník kontaktního centra o svých potížích hovořit, je zde k dispozici pracovník, s nímž je možné rozhovor vést a hledat takovou cestu, která odpovídá jeho aktuálním potřebám a možnostem.

Pokud se klient rozhodne léčit, terapeuti těchto ambulantních zařízení pravděpodobně doporučí odpovídající formu léčby - v léčebně, nebo formou denního docházení do léčebného zařízení (stacionář), nebo ambulantně, t.j. docházet za terapeutem podle dohodnutých termínů. V současné době nabízejí některá pracoviště svým klientům také léčebné pobyty mimo město, třeba na farmě, kde je možné v kontaktu s přírodou a s prací v přírodě hledat jiný pohled na svět a hodnoty v něm.

Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

Tento typ poradny se také nachází v každém regionu. Klientem se může stát člověk v každém věku, pokud má problémy s nějakým typem vztahu - může jít o rodinné vztahy - dítě s rodiči, rodiče s dítětem, o vztahy mezi generacemi - děti, rodiče, prarodiče. Jedná se tedy o vztahy milenecké, partnerské, manželské, generační. Do tohoto typu poradny může jít člověk sám nebo s partnerem či členem rodiny, kterého se problém týká. Také může přijít celá rodina. Termín první návštěvy je třeba sjednat telefonicky nebo osobně.

Psychoterapeutická centra a psychoterapeutická pracoviště

Psychoterapeutické centrum bývá zpravidla určeno klientům určité věkové skupiny. Například dětem nebo dospívajícím či dospělým. Do takového centra je možné přijít třeba na doporučení pracovníka linky důvěry nebo krizového centra, ale je možné také přijít dle vlastní úvahy. Důvodem k návštěvě může být takový osobní nebo rodinný problém, který přesahuje vaše možnosti k řešení a je doprovázen nepříjemnými pocity - úzkostí, strachem, depresemi, pocity viny, smutkem, který nemůže odejít, obavami o zdraví, pocity odlišnosti, neskutečnosti, ztráty smyslu života apod.

Pokud se rozhodnete k první návštěvě, pracovník centra, zpravidla psycholog nebo psychiatr, se s vámi sejde, aby spolu s vámi zmapoval situaci, možná pro tento účel použije nějakého psychologického testu nebo se vás prostě vyptá na vše, co souvisí s vaším problémem. V případě, že sami budete chtít a váš typ problému to bude vyžadovat, nabídne vám určitou formu kontaktu, například sérii individuálních návštěv v psychoterapeutickém centru nebo psychoterapeutickou skupinu. Máte samozřejmě právo se při úvodním rozhovoru terapeuta podrobně vyptat na vše, co potřebujete vědět, aby váš vstup do psychoterapie nebyl spojen s nejasnostmi

Linka důvěry

Linka důvěry je pracoviště, které je možné kontaktovat prostřednictvím telefonu. Bývá buď součástí krizového nebo psychoterapeutického centra či poradny, nebo je to samostatné pracoviště.

Na lince důvěry pracují terapeuti, kteří jsou buď profesionálové nebo laici, to znamená, že telefonicky můžete hovořit s psychologem, lékařem, sociálním pracovníkem nebo zdravotní sestrou, nebo i jinými profesionály s podobným odborným zaměřením nebo s vyškoleným laikem, který prošel důkladnou přípravou pro práci na lince důvěry.

Na linku důvěry se můžete obrátit s jakýmkoli problémem, pokud nejde o linku, která má ve svém názvu určitou specifikaci. Terapeut na lince s vámi bude hovořit, aniž byste se museli představit a říci svoji adresu. V určitých situacích vám terapeut na základě rozhovoru může dát jasnou zprávu, že váš problém by bylo výhodné řešit formou osobní návštěvy na psychoterapeutickém či jinak specializovaném pracovišti. Pokud i vy sami cítíte potřebu takové návštěvy, můžete rovnou na lince důvěry dostat informaci, kam se obrátit anebo můžete přijít bez jakéhokoli předchozího ohlášení do krizového centra, pokud je ve vašem regionu.

Nízkoprahová centra

Novým typem sociálních služeb jsou nízkoprahová zařízení. Měla by vytvářet bezpečné prostředí pro trávení volného času vhodnou nabídkou volnočasových aktivit a programů, prostor pro vlastní aktivitu, seberealizaci a osobnostní růst.

Nízký práh dostupnosti znamená, že neklade na děti a mladé lidi nároky, jako je například povinná pravidelná registrovaná docházka, registrační a jiné poplatky. Nízký práh je i pro navázání kontaktu s kontaktním pracovníkem, který by měl umět v běžných obtížných situacích pomoci a především odbornou pomoc zprostředkovat.

3 Středisko výchovné péče na Mostecku

3.1. Středisko výchovné péče pro děti a mládež v Litvínově- Janově

Středisko výchovné péče pro děti a mládež v Litvínově- Janově (D- centrum) vzniklo neoficiálně, po ústní domluvě s MŠMT 15. října 1991 při zvláštní škole. Oficiálně pak bylo zřízeno Městským úřadem v Litvínově 1.dubna 1992. V dané době bylo první v republice. Středisko bylo zřízeno jako ambulantní a využívalo prostory zmíněné zvláštní školy. Myšlenka založení preventivně výchovného zařízení vzešla ze zkušeností pedagogických pracovníků a ostatních zainteresovaných pracovníků, především zaměstnanců školského úřadu, městského úřadu a Policie ČR a byla podpořena výsledky zpracovaného výzkumného úkolu MŠMT s názvem „ Projevy antisociálního chování dětí a mládeže v okrese Most“.

Na samém počátku pracovalo ve středisku osm pracovníků, pouze dva na plný úvazek. Ostatní zaměstnanci byly pouze na částečný úvazek.

Činnost střediska spočívala především v systematické práci s přicházejícími klienty, doplňujícím prvkem byly krátkodobé pobytové akce zaměřené především na prevenci poruch chování a výchova ke zdravému životnímu stylu. Středisko poskytovalo poradenskou péči dětem, rodičům, učitelům a ostatním zúčastněným a organizovalo preventivně výchovné jednorázové akce přímo v kolektivu tříd základních škol, zájmových skupinách mládeže apod..

Středisko výchovné péče pro děti a mládež v Litvínově- Janově ukončilo svoji činnost v roce 1998. Jeho následovníkem se stalo Středisko výchovné péče pro děti a mládež v Mostě.

3.2 Středisko výchovné péče pro děti a mládež v Mostě

Středisko výchovné péče v Mostě vzniklo jako částečně nástupnické po zrušení SVP v Litvínově- Janově. Oficiální název této instituce zněl: Středisko výchovné péče pro děti a mládež „Kulička“, Husitská 1683, Most. Středisko bylo původně pouze ambulantní zařízení, otevřené od pondělí do čtvrtka od 7:00 do 18:00 hodin a v pátek od 7:00 do 16:00 hodin. Po dobu dvou let fungovalo SVP jako právní subjekt. Následně na základě rozhodnutí MŠMT ztrácí právní subjektivitu a stává se součástí Dětského diagnostického ústavu v Liberci.

Středisko poskytovalo péči dětem, u nichž vzniká závislost na alkoholu či jiných drogách, případně patologické hráčství, dětem v krizových situacích, jež souvisejí s rodinnou situací či se školou (např. dětem utíkajícím z rodin, dětem ze selhávajících rodin), a dětem, které se vracejí do běžného života po ústavním pobytu. Děti i jejich rodiče se účastnili programů střediska dobrovolně. Středisko nabízelo pomoc dětem a mládeži ve věku od 6 do 18 let. Většina programů se prováděla ve smíšených skupinách, ve kterých chlapci početně převládali nad děvčaty.

Z adresy Husitská, kde sídlilo v pronajatých prostorách dětského domova, se středisko výchovné péče přestěhovalo samostatných prostor bývalé mateřské školky v ulici Růžové. Zda byla nově vybudována i internátní část a provoz střediska tak rozšířen na nepřetržitý. Středisko i nadále patří pod Diagnostický ústav v Liberci. Nynější název střediska je „Dyáda“.

Středisko výchovné péče v Mostě má od roku 2000 detašované pracoviště v Chomutově. Tato část střediska je pouze ambulantní a pracuje zde sociální pracovníce, etoped a na část úvazku jsem z Mostu dojíždí psycholog a speciální pedagog. Náplň práce, formy a metody se shodují s prací střediska v Mostě.

Formy činnosti, které nabízí středisko svým klientům:

- individuální práce s klientem,
- skupinová práce:
 - skupina pro děti ve věku 6 - 9 let s prvky jógy a relaxace (vhodná pro děti s LMD)
 - skupina pro děti ve věku 9 - 12 let s poruchami chování, které mají problémy v komunikaci s dospělými, ve školním kolektivu i mimo něj
 - skupina pro dospívající ve věku 13 - 19 let

- všechna skupinová sezení probíhají 1x14 dní,
- terapie hrou - klubová činnost, 1x14 dní,
- prázdninové kluby (místo MS, družin ...),
- letní a zimní terapeutické pobyty,
- výlety (ZOO park v Chomutově, Hněvín a Špičák, Osek, zřícenina hradu Rýznburk,...)

3.2.1 Personální obsazení

Organizační řád střediska :

- Vedoucí střediska
 - řídí všechna oddělení, zabezpečuje výchovný proces a provoz střediska
- Zástupce střediska
 - řídí středisko v době nepřítomnosti vedoucího

Ekonomický úsek:

- Ekonomka střediska
 - zpracovává ekonomické rozborů účetnictví
- Hospodářka střediska
 - pokladna
 - personální agenda poštovní agenda archiv

Odborný úsek:

- Speciální pedagog - etoped
 - provádí speciální etopedická vyšetření
- Sociální pracovník provádí depistáže
 - zajišťuje kontakt se ZŠ, OPD, apod.
- Psycholog
 - provádí speciální psychologická vyšetření
- Speciální pedagog - terapeut
 - provádí skupinové nebo individuální terapie

V souladu se zabezpečením základních činností středisek se jeví jako nezbytné následující profesionální obsazení:

- vedoucí střediska
- psycholog

- speciální pedagog - etoped
- sociální pracovník

Pracovní náplň těchto odborných pracovníků byla na základě konzultací s řediteli středisek rámcově stanovena. Optimální tým pro komplexní péči o klienta střediska by ovšem musel počítat s dalšími specialisty i pomocným pedagogickým personálem. Počet personálu a jeho odborné zaměření bude určovat charakter střediska (ambulantní, internátní, smíšený), počet klientů, lokalita a závažnost jejich krizové situace.

I když ve většině středisek pracují vysokoškolsky připravení odborníci, vedoucí pracoviště uvádějí, že nejdůležitější pro kvalitu výsledků práce je jejich příprava v oblasti psychoterapeutického výcviku.

Počet pracovníků střediska v Mostě je plně zajištěn a stabilizován. V průběhu školního roku 2005/2006 středisko zaměstnávalo 14 pracovníků. Personální strategie je zaměřena tak, aby základem byla kvalifikace a odbornost. Dále je přihlíženo k možnosti uplatnit pracovníka v některém z regionálních pracovišť. Tím bude zajištěna kontinuita a odborná kvalita i na detašovaných pracovištích.

Pracovní náplň vedoucího střediska

- koordinuje vztah mezi školou, rodinou popř. výchovným zařízením a střediskem, zabezpečuje vnější vazby s ostatními zainteresovanými institucemi
- odpovídá za seznámení pracovníků střediska správními předpisy týkajícími se hygieny a bezpečnosti práce a požární ochrany a pravidelně kontroluje jejich dodržování; nejméně jednou za rok provádí prověrku bezpečnosti práce a požární ochrany
- odpovídá za organizační, obsahovou a odbornou úroveň práce střediska koordinuje jednotlivé činnosti tak, aby dítěti byla poskytnuta komplexní péče stanoví pracovní náplně pracovníků střediska a časové harmonogramy jejich služeb; personálně zabezpečuje chod střediska (výjezdy speciálních pedagogů na jednotlivá pracoviště, návštěvní hodiny v středisku, plány návštěv ve školách a školských zařízeních apod.)
- kontroluje jednotné vedení pedagogické dokumentace o dětech a rodinách v péči střediska
- vytváří podmínky pro zvyšování kvalifikace pracovníků střediska
- podílí se na osvětové činnosti střediska a jeho propagaci, navazuje kontakt se sdělovacími prostředky, prosazuje zájmy střediska vůči školským, správním aj. regionálním institucím

- odpovídá za efektivní využívání svěřených materiálních a finančních prostředků

odpovídá za vytvoření pracovních podmínek pro efektivní práci střediska (předkládá požadavky na prostorové a materiální vybavení střediska)

- svolává a řídí porady střediska
- přímo řídí všechny pedagogické, odborné i nepedagogické pracovníky střediska
- podílí se na přímé výchovné práci s dětmi
- spolupracuje s dalšími středisky a vytváří koncepci práce pracoviště s výhledem do budoucna (vedle aktuálního programu činnosti by měl vždy existovat i program výhledový).

Pracovní náplň psychologa střediska:

- provádí komplexní psychologické vyšetření metodami vhodnými pro výchovně ohrožené a narušené děti a mladistvé (při jejich převzetí do péče střediska), orientační psychologické vyšetření v průběhu jejich sledování, vyšetření dle vzniklé potřeby, např. v souvislosti s přechodem sledovaného dítěte do jiné školy či zařízení podílí se ve spolupráci s ostatními odborníky střediska na sestavení individuálního výchovného plánu dítěte a doporučuje opatření, která mají zvýšit efektivnost zvolených metod

- zabezpečuje oblast pedagogicko-psychologického poradenství (poskytuje odborné konzultace učitelům i rodičům sledovaných dětí a pomáhá jim při řešení vzniklých výchovných, případně výukových problémů)

- podílí se na přímé práci s dětmi formou psychoterapeutického působení, využíváním individuálních či skupinových rehabilitačních činností

- vede záznamy o výsledcích psychologických vyšetření a o psychickém vývoji jednotlivých sledovaných dětí

- využívá formy sociální a rodinné terapie (v případě potřeby pracuje s rodinou dítěte, své působení zaměřuje na optimalizaci výchovných přístupů a klimatu rodiny)

- úzce spolupracuje s dalšími odborníky, se kterými jsou sledované děti v kontaktu (etoped, pediatr, neurolog, rehabilitační pracovník, sociální pracovník aj.)

- seznamuje se s metodami a postupy psychologů v jiných střediscích a využívá je ve své práci

- trvale si zvyšuje odborných růst (sleduje odbornou literaturu, účastní se kongresů, přednášek a seminářů ke sledované problematice); získané poznatky uplatňuje ve své práci, poradenské a osvětové činnosti.

Pracovní náplň speciálního pedagoga - etopeda:

- zajišťuje komplexní speciálně pedagogickou diagnostiku s návrhem opatření na odstranění či zmírnění následků výchovného ohrožení dítěte ve spolupráci s ostatními pracovníky střediska
- ve spolupráci s ostatními pracovníky střediska vypracovává individuální výchovný plán žáků, seznamuje s ním jeho rodiče i ostatní zainteresované pracovníky soustřeďuje, třídí a doplňuje dokumentační materiál o dítěti s doporučením další výchovné péče
- spolupracuje s týmem odborníků (psycholog, sociolog, pedopsychiatr aj.) a zpracovává analytickou zprávu o dítěti
- podílí se na terapeutickém vedení dětí formou individuální i skupinové terapie (ve specializovaných a zájmových skupinách) - zajišťuje ambulantní kontakty střediska s dítětem
- poskytuje odborné konzultace a metodickou pomoc učitelům škol, kam klient střediska dochází
- o své práci vede řádnou pedagogickou dokumentaci

Pracovní náplň sociálního pracovníka střediska:

- provádí depistáž dětí v daném regionu
- navazuje kontakt s rodinami, provádí sociální anamnézu,
- nabízí a propaguje služby střediska (speciálního pedagoga, psychologa apod.)
- poskytuje konzultace svěřencům, jejich zákonným zástupcům i širšímu okruhu zájemců
- spolupracuje se všemi zainteresovanými zařízeními a institucemi, např. s komisemi sociální péče, s OPD, soudy, policií, školkami, zajišťuje sociálně právní ochranu klientů střediska, podává informace o nárocích rodiny z hlediska péče o postižené dítě, případně pomáhá při jejich vyřizování
- vede evidenci dětí, které jsou v péči střediska nebo touto péčí prošly, průběžně a pravidelně ji kontroluje
- vede administrativu související s činností střediska (eviduje a zakládá korespondenci, zajišťuje ve spolupráci s ostatními pracovníky střediska její vyřízení),
- vede odbornou knihovnu pro potřeby střediska
- účastní se porad pracovníků střediska a odborných seminářů
- sleduje nově vydávané vyhlášky a předpisy týkající se sociálních nároků rodiny (příplatky, úlevy aj.) a legislativy v oblasti prevence poruch chování

- depistáže na školách (problémové děti)

Pracovní náplň odborného vychovatele

- komplexní výchova, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně navrhování cílených opatření k optimalizaci výchovně vzdělávacího procesu v rámci školy nebo školního zařízení, koordinace činnosti vychovatelů ve výchovných skupinách, ve školách a školských zařízeních, vyhodnocování výsledků speciálně pedagogických diagnostických vyšetření a navrhování dalších postupů a opatření

- výchovná činnost ve skupině klientů umístěných v SVP - internátní části v době mimo vyučování

- realizace zájmové činnosti s cílem diagnostiky klientů

- pravidelné seznamování se záznamy o jednotlivých klientech, zapisování chování klientů během své služby do žurnálu a dekurzů, podílení se na vedení předepsané dokumentace o klientech a na vedení dalších záznamů souvisejících s činností pobytového oddělení SVP

- vede klienty k vytváření návyků zdravého životního stylu

- vede klienty k prohlubování základních pracovních a hygienických návyků, zásad společenského chování, k samostatnosti, ke zvládnutí sebeobslužných dovedností a při těchto činnostech klientům přiměřeným způsobem pomáhá

- dohled nad přípravou na vyučování

- organizace přípravy a výdeje stravy

- účastnění se supervizí a týdenních komunit

- spolu s ostatními vychovateli má povinnost zástupu za nepřítomné vychovatele a v rámci nepřímé výchovné povinnosti zajišťování péče o nemocné klienty v době vyučování

- v případě útěku klienta oznámí tuto skutečnost neprodleně telefonicky či telegramem zákonným zástupcům klienta a dále toto oznámí i Policii ČR a vedoucími zařízení

- zprostředkovávání kontaktu se zákonnými zástupci a se školou dle individuálních potřeb klientů

Pracovní náplň speciálního pedagoga – učitele

- komplexní výchovně vzdělávací činnost a tvorba vlastních učebních dokumentů v rámci schválených učebních dokumentů ve všeobecně vzdělávacích a odborných předmětech a individuální přístup k žákům spojený s aplikací nových, netradičních a speciálně pedagogických metod výuky
- provádění výchovné a poradenské činnosti a pomoci pro účely socializace, resocializace a reedukace
- poskytování speciálně pedagogických, diagnostických, terapeutických, reedukačních, poradenských a metodických služeb nebo speciální pedagogická výchovně vzdělávací činnost vykonávaná učitelem - speciálním pedagogem střediska výchovné péče či speciálně pedagogického centra
- výchovná činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti dítěte
- výchova a vzdělávání dětí a mládeže rozvíjející jejich osobnost, zájmy, znalosti a tvořivé schopnosti nebo zaměřená na celkový rozvoj nebo resocializaci dětí a mládeže
- soustřeďuje, třídí a doplňuje dokumentační materiál o dítěti s doporučením další výchovné péče
- spolupracuje s týmem odborníků (psycholog, etoped, sociolog, pedopsychiatr aj.) a zpracovává analytickou zprávu o dítěti
- poskytuje odborné konzultace a metodickou pomoc učitelům škol, kam klient střediska dochází
- o své práci vede řádnou pedagogickou dokumentaci
- zpracovává a předkládá vedení DDÚ a SVP návrhy na formy a metody práce s dítětem, rozvrhy hodin, podklady pro statistickou zprávu, zpracovává závěrečné zprávy o klientech na dobrovolném pobytu

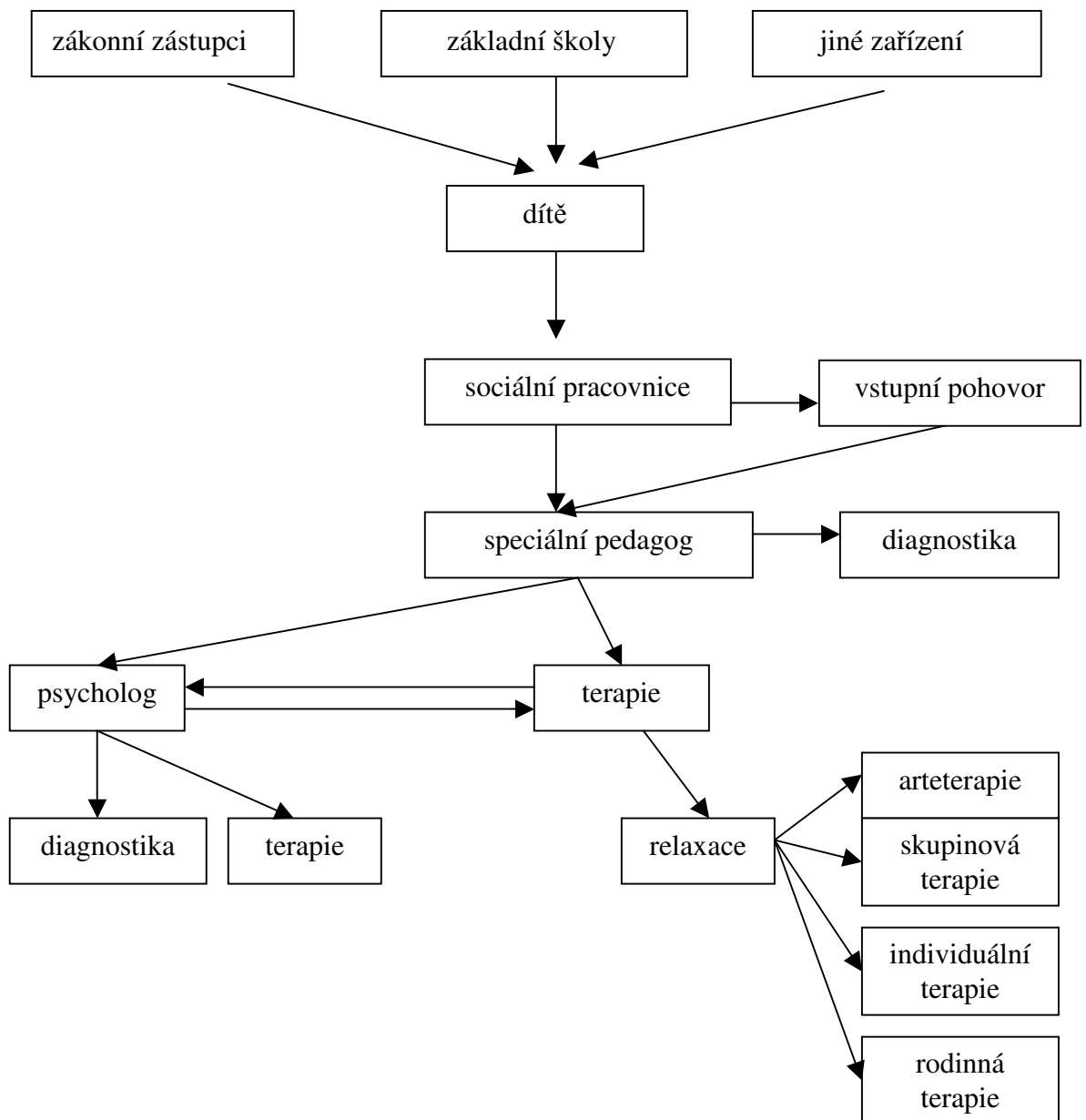
Pracovní náplň asistenta pedagoga

- výchovná práce zaměřená na vytváření základních pracovních, hygienických návyků a návyků společenského chování,
- zajišťuje dozor nad klienty dle potřeb SVP a v souladu s jeho vnitřním řádem, pobytovými pravidly SVP, režimem dne,
- v průběhu noční služby zajišťuje dodržování nočního klidu, vykonává pravidelný
- dohled na ložnicích, dbá na dodržování doby spánku klientů a kromě kontrol provádí práce dle pokynů vedoucího (údržba prádla, drobné opravy)

- v rámci své služby , v případě nemoci klienta, poskytuje první pomoc a přivolá lékaře, zajišťuje podávání léků, nápojů a stravy, kontroluje a zaznamenává teplotu , ráno vše oznámí vedoucímu SVP a počká s nemocným klientem do příchodu jeho rodičů,
- zpracovává záznam do denního hlášení a další potřebné záznamy dle pokynů

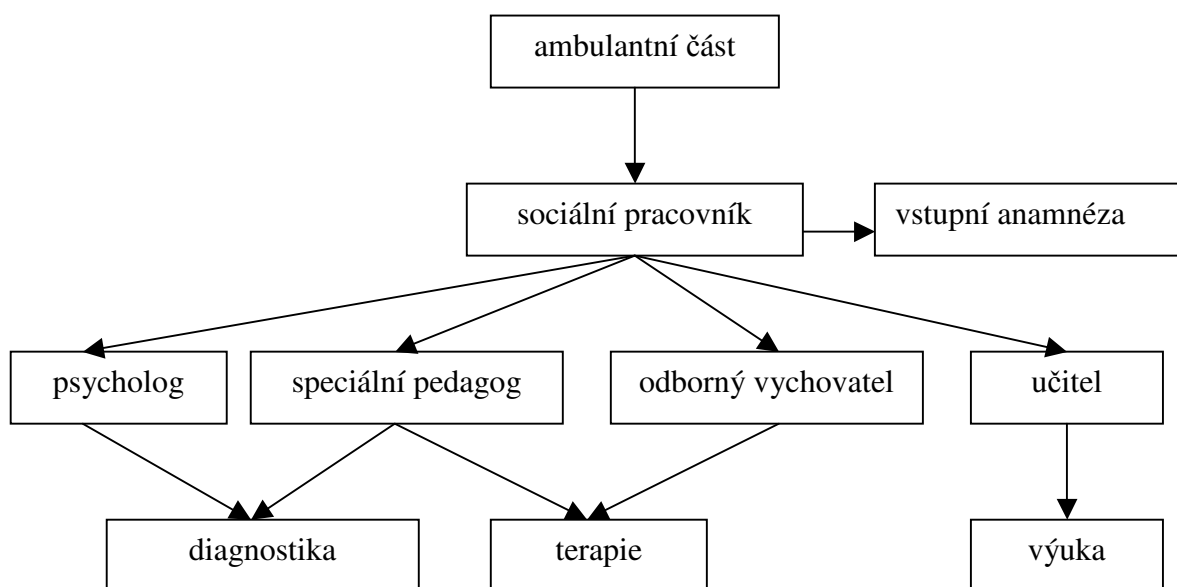
3.2.2 Ambulantní část

Struktura střediska výchovné péče – ambulantní část

3.2.3 Internátní část

Struktura střediska výchovné péče – pobytová část

3. 2.4 Činnost střediska výchovné péče v Mostě ve školním roce 05/06

V průběhu školního roku 2005/2006 pracovala v našem Středisku výchovné péče v Mostě všechna oddělení, jak ambulance v Mostě a Chomutově, tak i internátní část v Mostě. Tento školní rok byl již osmým rokem existence střediska, které bylo a je i v současnosti, z rozhodnutí MŠMT, již šestým rokem součástí Dětského diagnostického ústavu v Liberci.

V tomto školním roce poskytoval středisko již čtvrtým rokem i služby formou osmitýdenních diagnosticko-terapeutických pobytů v internátní části, kde byli umístěováni klienti z celé spádové oblasti Mostecka, Chomutovska, Lounska a Teplicka, ale nebyli výjimkou klienti z Ústecka, Děčínska a Litoměřicka.

Téměř všechny hlavní úkoly stanovené pro školní rok 2005/2006 se podařily splnit. Neuskutečnil se pouze projekt Expedice tolerance, jehož obsahem měl být letní terapeuticko-relaxační pobyt v Chudenicích pro klienty ambulantních částí SVP v Mostě a Chomutově i klienty internátní části SVP, v rámci „Programu integrace romské komunity“, který vyhlášovalo a schvalovalo MŠMT ČR

V ambulanci v Mostě se již opakovaně nepodařilo sestavit skupinu dětí pro skupinovou práci, rodiče o tuto naši nabídku vůbec nejeví zájem. Nezájem o skupinovou práci byl i v chomutovské ambulanci. Celkově projevíli zájem dva rodiče.

Na obou pracovištích proběhl „Den otevřených dveří“ a nadále byly poskytovány standardní služby – etopedická a psychologická vyšetření, individuální terapeutická péče, depistáže, besedy na školách, sociometrická šetření ve třídách objednaných školou, na ambulancích stážovali v rámci své praxe studenti SOŠ, VOŠ a univerzit.

Během celého školního roku byly do SVP přijímány děti na osmitýdenní diagnosticko - terapeutické pobyty do internátního oddělení SVP v Mostě. Byly pravidelně vyučovány dle individuálních plánů naší speciální pedagožkou. S těmito klienty se pracovalo individuálně i ve skupině pochopitelně i v mimoškolním čase, pracovali s nimi nejen odborní a pomocní vychovatelé, ale i psycholog a speciální pedagog .

Péče o klienty

Most – ambulantní oddělení

Mostecká ambulantní část bilancuje již osmý rok své působnosti. Nedochozí ke snížení přílivu klientů, naopak v tomto školním roce mělo středisko velký nárůst klientů. Systém kontaktu klienta se střediskem je dobře propracován a instituce, které kontaktují toto zařízení, dostávají zpětnou vazbu, zda-li jimi doporučené dítě či mladistvý středisko opravdu navštívil.

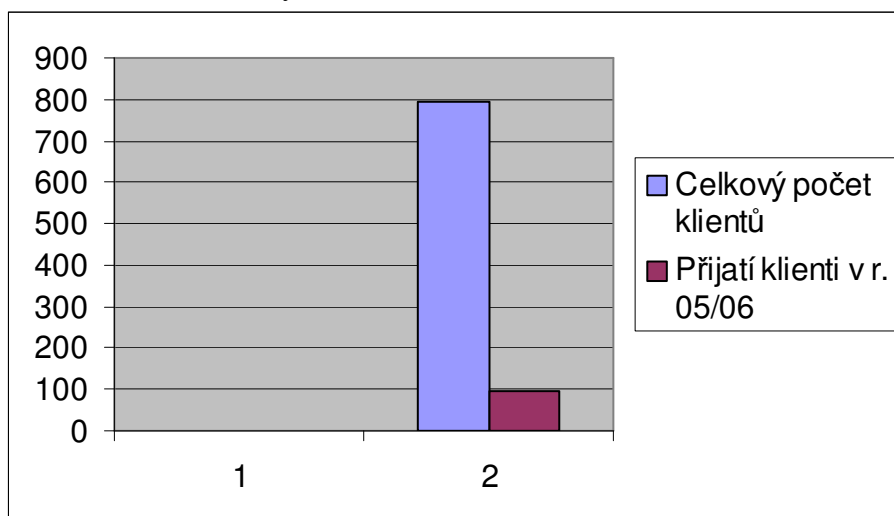
Nejčastěji využijí služeb roce školy a jako druhým nejčastějším iniciátorem jsou zákonní zástupci (rodiče, pěstouni) . Dále středisko spolupracuje, kromě rodičů a škol, s institucemi jako PPP, dětská psychiatrická ambulance, SPC, oddělení sociálně právní ochrany dětí při určených městských úřadech a magistrátech, Linka důvěry, Linka bezpečí, Policie ČR, Probační a mediační služba, soud, pediatři, K-centrum, Charity, Azylové domy. Kontaktují ho i sami klienti.

V rámci další péče, především při předávání klientů do jiných odborných zařízení, spolupracují i s dětskou psychiatrickou léčebnou, dětským diagnostickým ústavem, diagnostickým ústavem pro mládež. Zároveň sledují, kolik klientů bylo předáno do těchto zařízení. Do dětské psychiatrické léčebny, dětského diagnostického ústavu, diagnostického ústavu pro mládež, výchovného ústavu, detoxikačního oddělení při nemocnici byl celkem předán v tomto školním roce z ambulantní části v Mostě 1 klient.

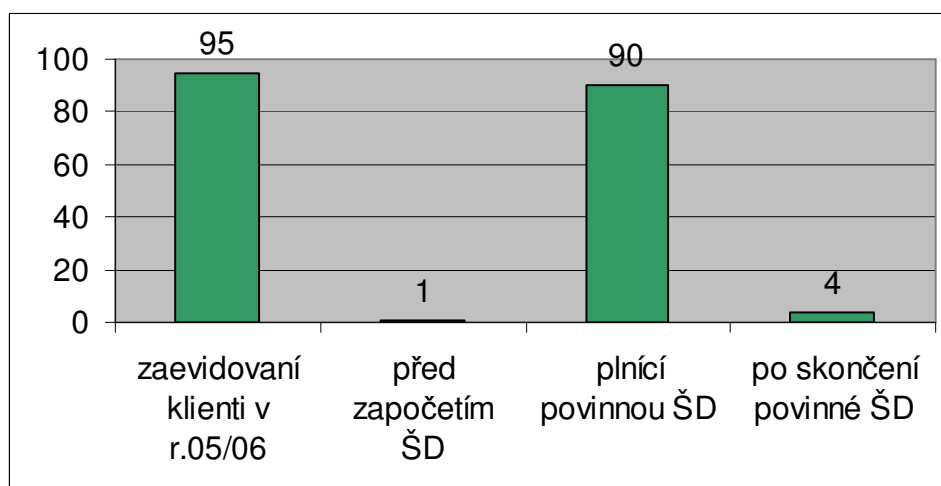
Jednou z hlavních činností práce je kontakt s klientem. Ve školním roce 2005/2006 bylo uskutečněno 2491 odborných kontaktů, z toho bylo např. 26 depistází, 3 sociometrická šetření, 49 besed, 16 krizových intervencí. V létě se uskutečnily 2 turnusy letního terapeutického pobyt v příměstském táboře v prostorách našeho SVP v Mostě pro klienty z celé spádové oblasti. Za školní rok 2005/2006 bylo k 31. 08. 2006 nově v Mostě evidováno 95 klientů. Celkem je v evidenci v Mostě již 792 klientů.

Vybrané statistické údaje o evidovaných klientech MOST školní rok 2005/2006

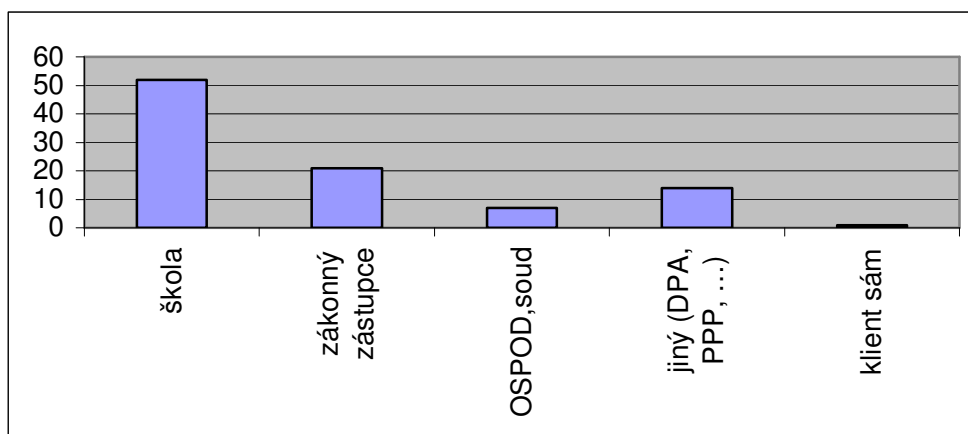
Celkový počet klientů evidovaných v SVP Most

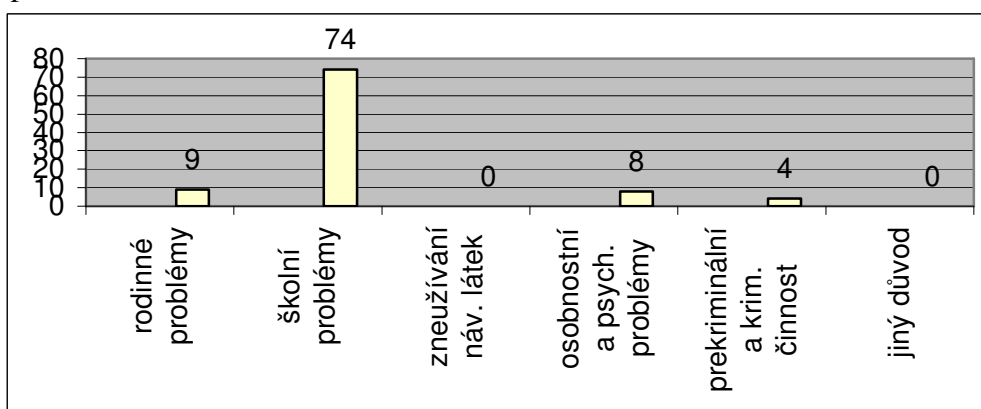
Klientela SVP Most

Iniciátor příchodu

Důvod příchodu

Chomutov – ambulantní oddělení

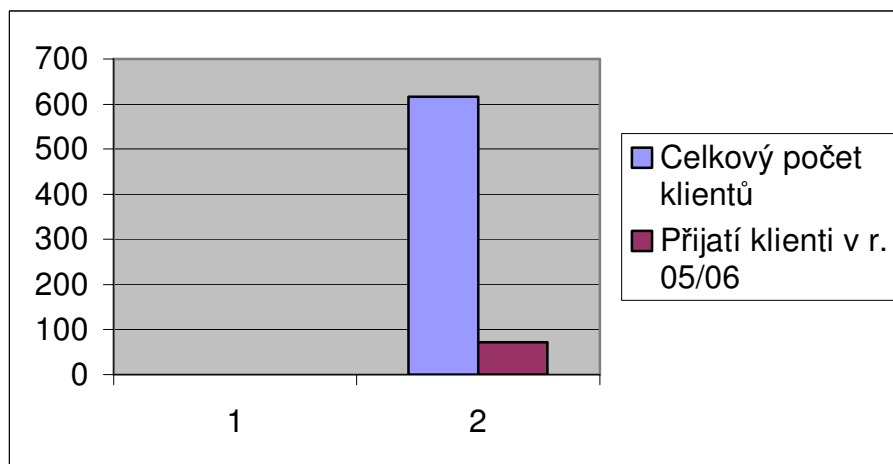
Chomutovská ambulantní část bilancuje již šestý rok své působnosti. Ani zde nedochází k žádnému snížení přílivu klientů. Zařízeními, která nejčastěji doporučovala využití služeb byly školy, na druhém místě jsou kurátoři oddělení sociálně právní ochrany dětí při magistrátu či MěÚ. Také ambulance v Chomutově spolupracují, kromě rodičů a škol, instituce jako PPP, dětská psychiatrická ambulance, SPC, Linka bezpečí, Fond ohrožených dětí, Policie ČR, probační a mediační služba, soud, někteří pediatři, K-centrum, Azylový dům. V rámci další péče, především při předávání klientů do jiné péče, spolupracovali s Dětskou psychiatrickou léčebnou v Lounech, dětským diagnostickým ústavem, diagnostickým ústavem pro mládež a zároveň sledují, kolik klientů bylo do těchto odborných zařízení předáno. Do dětské psychiatrické léčebny, dětského diagnostického ústavu, diagnostického ústavu pro mládež, výchovného ústavu pro děti i pro mládež, detoxikačního oddělení při nemocnici byli celkem v tomto školním roce z ambulantní části Chomutov předáni 3 klienti.

I na tomto pracovišti je hlavní činností kontakt s klientem. Ve školním roce 2005/2006 bylo uskutečněno 1509 odborných kontaktů, z toho bylo např. 38 depistáží, 56

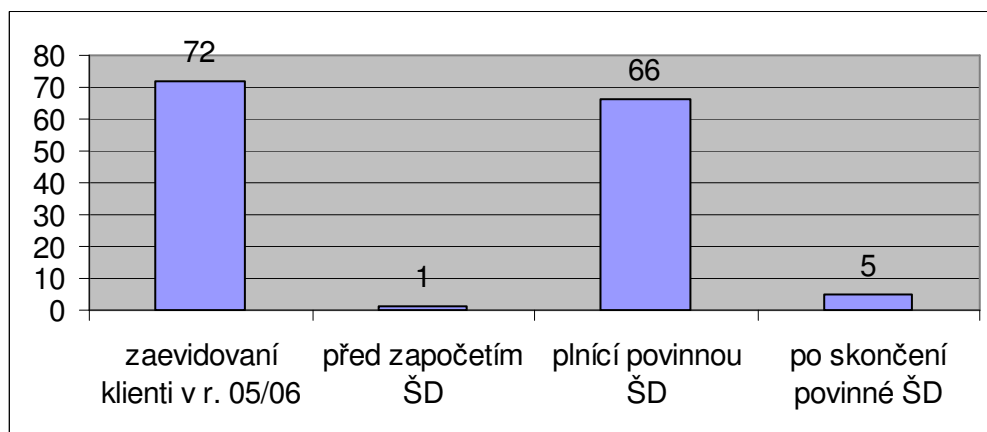
besed, 14 krizových intervencí. V létě se v srpnu uskutečnily 2 turnusy letního terapeutického pobytu v internátním oddělení v Mostě formou příměstských táborů pro klienty z celé spádové oblasti. Za školní rok 2005/2006 bylo k 31. 08. 2005 v Chomutově nově evidováno 72 klientů. Celkem je v evidenci již 617 klientů.

Vybrané statistické údaje o evidovaných klientech Chomutovškolní rok 2005/2006

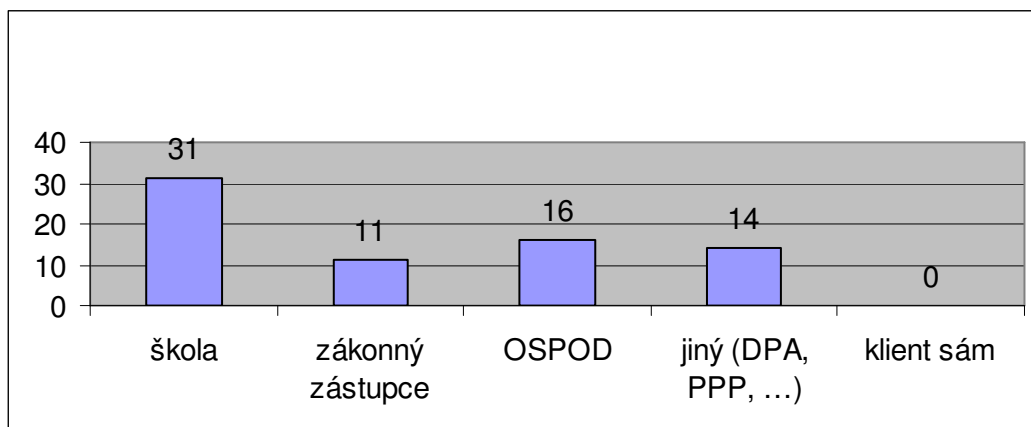
Celkový počet klientů evidovaných v SVP Chomutov

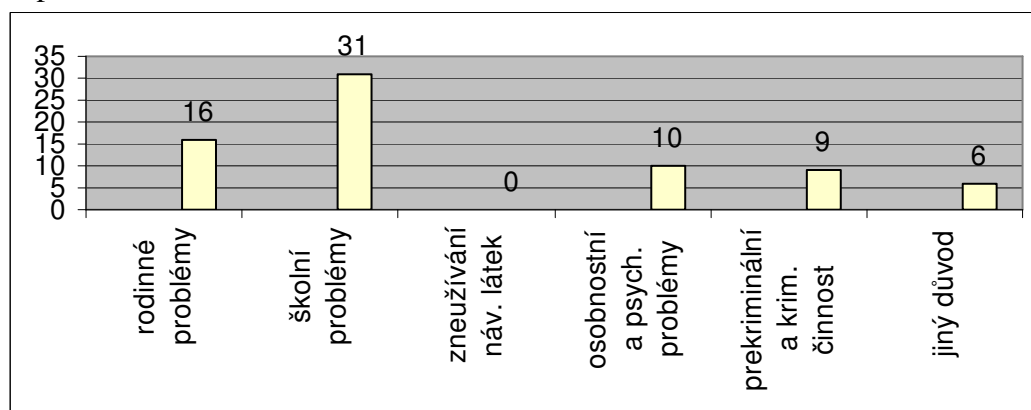
Klientela SVP Chomutov

Iniciátor příchodu klienta do SVP Chomutov

Důvod příchodu klienta do SVP Chomutov

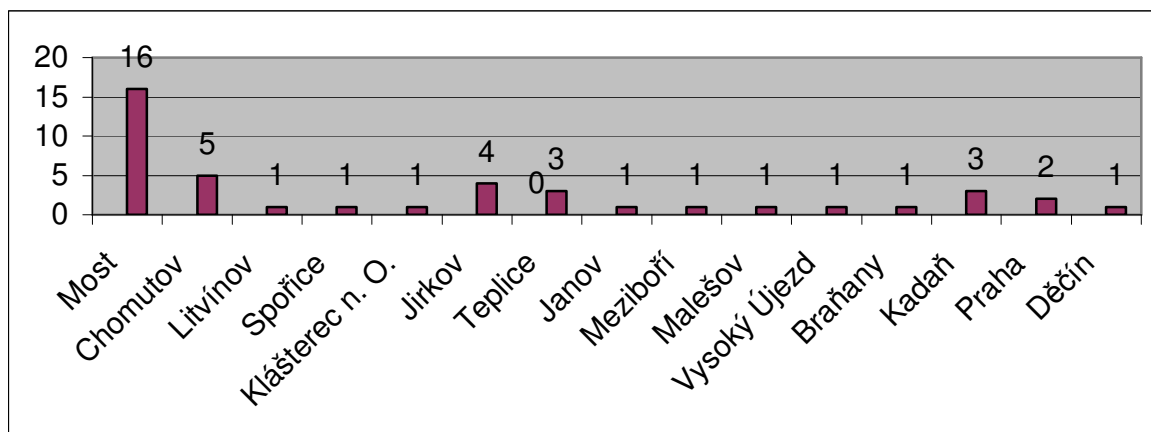

Most – internátní oddělení

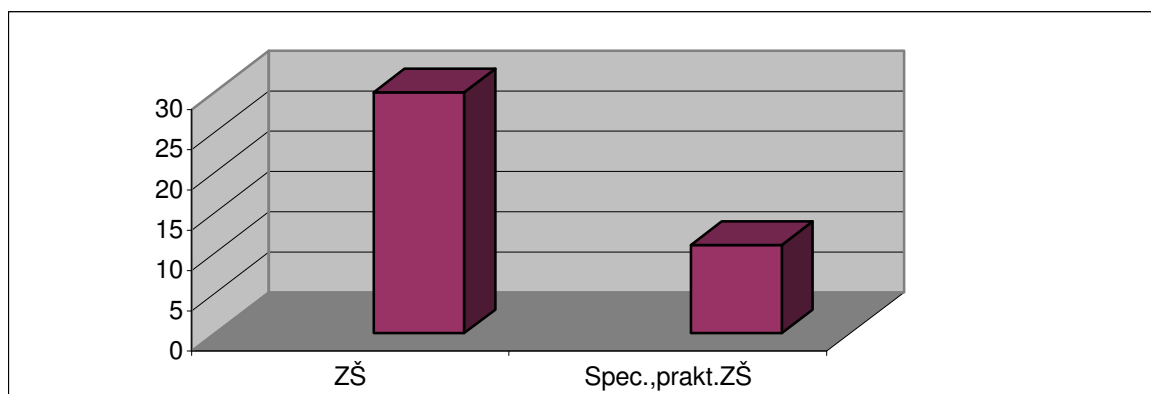
Ve školním roce 2005/2006 je již čtvrtým rokem v provozu i internátní oddělení SVP. Stabilizoval se pracovní kolektiv a klienti nastupovali na dobrovolné osmitýdenní diagnosticko - terapeutické pobyty. Během svého pobytu klient projde komplexní péčí, která obsahuje kromě individuální péče a vzdělávání i diagnostiku a práci s klientem ve skupině. V rámci různých odpoledních aktivit navštěvovaly děti i divadelní představení, chodily do kina, byly na dostizích, chodily plavat do Aquadromu v Mostě a do bazénu v Chomutově, chodily fandit hokejistům Litvínova na jejich ligová utkání, vyjely i několikrát na celodenní výlet.

Celkem bylo v tomto školním roce přijato 41 klientů, z toho dříve ukončilo 6 na žádost rodičů, 2 byli vyloučeni pro porušování řádu – útěk a jednomu byl pobyt ukončen za zdravotních důvodů. Na diagnosticko – terapeutický pobyt nenastoupil bez udání důvodu 1 klient.

Složení klientů SVP Most, umístěných na pobytové části, podle místa bydliště

Složení klientů SVP Most, umístěných na pobytové části, podle zařazení do vzdělávací instituce

Specifické nabídky a některé aktivity

Psychoterapeutické skupiny

Chomutov – ambulance a Most – ambulance

Rodičům byla pro jejich děti nabídnuta skupinová práce pro děti s projevy hyperaktivity od 10 do 13 let věku, dále skupina pro rodiče s hyperaktivními dětmi ve věku 5 – 8 let.

Dále byla nabídnuta klubová skupinová činnost dětem ve věku 13 – 16 let, dle informací pracovníků střediska o žádnou z těchto skupin nebyl ze strany rodičů zájem. Z tohoto důvodu se žádná v tomto školním roce nerealizovala.

Preventivní programy

Most - ambulance

Během školního roku 2005/2006 probíhala přednášková činnost spolu s programem besed zaměřených na problematiku protidrogové prevence, prevence kriminality, zneužívání návykových látek, sebepoznávání, schopnosti komunikace a také na problematiku mezilidských vztahů. Besedy probíhaly na základních školách. Ve středisku proběhlo několik setkání s kurátory z Oddělení sociálně právní ochrany dětí Magistrátu města Mostu. Jako každý rok, tak i v letošním školním roce probíhaly besedy se studenty VOŠ a SOŠ spojené s exkurzí zařízení. Byla provedena 3 sociometrická šetření ve třídách 3.ZŠ Most, která si vyžádala výchovný poradce školy. Při předání výsledků následovala konzultace s třídním učitelem spolu s rozбором výsledků šetření.

Chomutov - ambulance

Během celého školního roku 2005/2006 probíhala přednášková činnost spolu s programem besed zaměřených na problematiku protidrogové prevence, prevence kriminality, zneužívání návykových látek, sebepoznávání, schopnosti komunikace a také na problematiku mezilidských vztahů. Besedy probíhaly na základních školách. Na pracovišti ambulance proběhla beseda se studenty VOŠ v Chomutově.

Bylo provedeno 1 sociometrické šetření v 6. třídě 2.ZŠ Kadaň. Při předání výsledků následovala konzultace s třídním učitelem spolu s rozбором výsledků šetření.

Prázdninové aktivity

O letních prázdninách probíhal, jako náhrada prázdninového terapeutického pobytu plánovaného do Chudenic, letní příměstský tábor v internátním oddělení SVP Most a to ve dvou turnusech. Pobyt byl obsazen v počtu 15 dětí (I.turnus 7 dětí, II.turnus 8 dětí). Jednalo se o tábor, kdy děti byly ubytovány v Mostě a jejich sportovní, turistické a výletní aktivity probíhaly v rámci Ústeckého kraje.

Hlavní úkoly pro školní rok 2006 - 2007

- Pokračovat v činnosti obou ambulancí i internátní části SVP
- Realizovat projekty vyhlášené MŠMT a MV
- Připravit prázdninové terapeutické pobyty pro klienty ambulancí
- Rozšiřovat nabídku SVP pro klienty a jejich rodiče
- Nadále stabilizovat personální obsazení střediska

- Nadále spolupracovat v rámci našeho regionu s institucemi a školskými zařízeními jako dopsud.

3.3 Kasuistiky

Klinická kasuistika č. 1

Jedná se o 15ti letého chlapce, který je v dlouhodobé péči Střediska výchovné péče. Zde také absolvoval osmi týdenní dobrovolný terapeutický pobyt. Při zahájení péče diagnostikovány výchovné problémy na smíšeném podkladu, dále suspektní CAN, suspektní citová deprivace, suspektní disharmonický vývoj osobnosti, nevhodné výchovné vedení, suspektní hereditární zátěž, vše umocněno pubescentním obdobím chlapce.

V dětství u chlapce již diagnostikována epilepsie a následně ADHD, od roku 1992 byl v péči neurologické ambulance, od roku 1996 v péči Pedagogicko psychologické poradny a od téhož roku v péči Dětské psychiatrické ambulance.

V průběhu návštěv a pobytu CAN vyloučen, citová deprivace potvrzena.

Mezi základní problémy chlapce patří :

- školní agresivita
- častý neklid
- potíže se soustředěním a udržením pozornosti
- šikanování spolužáků
- časté lhaní
- časté projevy zlosti
- krádeže, utrácení vysokých finančních částek (protelefonování, internet)

Vstupní identifikace a formulace problému

Co je problém ?

Výchovné problémy

- vzdor
- nekázeň
- nevhodné chování při vyučování
- agresivita
- neplnění školních povinností
- problematické vztahy se spolužáky
- konflikty s ostatními členy v rodině
- krádeže

Do SVP přišel s matkou na doporučení základní školy (třídního učitele a výchovné poradkyně) poté co napadl ve škole učitelku a předtím opakovaně spolužáky.

Jak problém vidí klient ?

- své chování nevidí jako problematické
- chyby hledá u ostatních
- nemá rád druhá své matky a obviňuje ho z fyzického trestání a nadměrného pracovního zatěžování
- konflikty se spolužáky nevyvolává, oni ho nemají rádi a vymýšlí si na něj
- své povinnosti si plní, ale doma ho moc zatěžují, nemá pak čas na své koníčky a tak občas nechá práce a uteče za zábavou, třeba na fotbal
- není spokojen se svojí současnou situací a s tím, čeho všeho dosáhl
- chtěl by žít u dědy
- nekrade, spolužáci svalili vinu na něj neoprávněně a babičky mobil vrátil

Které osoby zahrnuje problémový systém ?

- matku
- druhá
- prarodiče (otec matky a jeho druhá žena)

- otec (před nástupem pobytu v SVP došlo k navázání kontaktu s dědou chlapce, učinil tak po obdržení žádosti od soudu o souhlas se svěřením do péče dědy, společně se dohodli na návštěvách chlapce u otce, otec také uvažoval o podání žádosti o svěření do péče)
- třídní kolektiv
- patnáctiletý chlapec

Jakou roli hrají osoby v problémovém systému, jaké mají postoje ?

matka

- syna vychovávala od 3 let sama
- bránila jeho kontaktu s otcem, nepředávala mu dárky ani pohlednice
- od 6 let chlapce žijí ve společné domácnosti s druhem
- je nedůsledná
- se svým bývalým mužem odmítá komunikovat, říká o něm, že lže, je nesvědomitý a nezodpovědný
- při společných setkání v SVP s bývalým mužem komunikuje prostřednictvím etopeda, nikdy ho neosloví přímo
- ráda by měla syna opět u sebe, ale neví zda toto přání projeví i syn
- snaží synovi problémy v rámci svých možností řešit, ten ale odmítá diskuse a trvá si na svém
- neplní sliby, dané synovi, důvod mu vždy vysvětlí
- spolupracuje se zaměstnanci SVP bez větších potíží

děda

- podporuje vnuka v boji proti matce a druhovi
- viní druhou dceru z týrání a zneužívání práce vnuka, tato obvinění si však nijak neověřil a vychází pouze z prohlášení vnuka
- nejprve zažádal o svěření vnuka do péče, později tuto žádost zrušil, ale vnukovi tuto skutečnost neřekl, oznámil to pouze jeho matce v době vnukova pobytu v SVP
- ne vždy splní vnukovy daný slib, sám to pak nedokáže vysvětlit a pověří třetí osobu

- na začátku péče v SVP spolupracoval velmi dobře, byl vstřícný, komunikativní, později se většinou ze sezení na poslední chvíli omluvil, nebo přijel a velmi spěchal

babička (druhá žena dědy)

- stará se o hocha při jeho pobytu u prarodičů nejvíce, protože děda je ještě zaměstnán

otec

- v době manželství s matkou chlapce byl agresivní a hoch byl svědkem jeho agresí (matce zlomil ruku, bil ji)
- o syna projevil zájem po několika letech kdy se vůbec nestýkali
- měl v úmyslu zažádat o svěřeni syna do péče
- dané sliby vždy plní
- v době pobytu spolupracoval se zaměstnanci SVP velmi dobře, pravidelně se účastnil sezení a doporučení plnil

třídní kolektiv

- spolužáci hocha nemají rádi pro jeho snahu se neustále prosazovat, pro jeho povýšené chování, hledání chyb u ostatních poukazování na nedostatky druhých
- kolektiv ho vyloučil

klient

- je dominantní, sebeprosazující
- práva druhého nerespektuje, ale ke svým nárokům se trvale hlásí
- stále upozorňuje, že je mu ubližováno a často cítí křivdu
- řídí se pravidlem „oko za oko, zub za zub“
- svou chybu nedokáže spontánně přiznat
- je rád ve společnosti dospělého, chová se přátelsky, je sdílný, touží po uznání, politování
- snaží se mít vždy poslední slovo, pokud není po jeho objevují se slzy vzdoru a uraženost
- je komunikativní

- je citově vázán na dědu, vzhlíží k němu a jeho osobu velmi uznává, často ho dává za příklad, vypráví co společně nebo děda sám zažil a co všechno ho naučil (ne vždy to odpovídá skutečnosti)
- v „ růžových “ barvách vidí budoucnost s otcem, odmítá vidět skutečnost, že si na sebe s otcem musí znovu zvykat

Jaký má problém příčiny ?

- nevhodné výchovné vedení
- pubescentní období chlapce
- citová deprivace
- disharmonický vývoj osobnosti

V jakém prostředí se problémové chování objevuje ?

- v rodině (u rodičů, dědy, otce)
- ve škole
- v zájmových kroužcích
- v době terapeutického pobytu

Kdy se problémové chování projevuje ?

- jestliže se situace vyvíjí jinak než chlapec chce
- jestliže je „zatlačen do kouta“
- jestliže nedokáže prosadit vlastní názor jinak než silou
- když má pocit nepochopení
- při větší fyzické či psychické zátěži
- v případě kdy se má chlapec přizpůsobit kolektivu, vidí to jako vlastní slabost a nedokáže to přijmout
- při neplnění slibů ze strany dospělých i vrstevníků

Jak často se problémové chování objevuje, jakou má intenzitu a jak dlouho trvá ?

Od mala byl neklidný, první výchovné problémy se objevily v mateřské školce, kdy byl na doporučení učitelek vyšetřen v PPP. Hodně se prosazoval, byl agresivní vrstevníkům, neustále se snažil být dominantní. Tato situace přetrvávala i po nástupu do základní školy. Od první třídy měl problémy se soustředěním, udržením pozornosti, odmítal pracovat, když se mu nechtělo. Se spolužáky nikdy moc nevycházel .

První stupeň základní školy zvládal prospěchově do 3 , přechod na druhý stupeň zvládl celkem dobře. V osmém a devátém ročníku se prospěch zhoršil v několika předmětech na 4. Chování měl neustále problematické (stále druhý stupeň z chování). Po první změně třídního učitele chování částečně zlepšeno, přetrvávají však ředitelské důtky a další výchovná opatření. Nyní má hoch opět nového třídního učitele, problémy s chováním přetrvávají, ale již v menší míře.

Intenzita problémového chování a doba trvání je různá podle situace, která potíže vyvolá.

Jaký vývoj má problémové chování ?

Výchovné problémy se stupňovali, byly stále častější, trvali delší dobu a byly intenzivnější. Po terapeutickém pobytu se projevy chování na nějakou dobu zlepšily. Následně proběhl soud, který ponechal chlapce v péči matky, otec i děda svůj návrh stáhli, chování se poté rychle vracelo do „starých kolejí“ a v některých bodech se ještě zhoršilo. Chlapec lhal otci, aby k němu nemusel, vracel se pozdě domů, nedodržoval dohodnutý čas, přestával udržovat pořádek, dohodnutá pravidla nerespektoval, měl-li problém odmítal s rodiči komunikovat, odcházel ven, aniž by řekl kam jde, lhal matce. Po návratu od dědy byla patrná změna chování vůči matce a nevlastnímu otci .

Problémové chování se přesunulo spíše do rodiny. Ve škole je bez větších potíží, kromě jednoho výraznějšího incidentu při turnaji v kopané, kdy chtěl volbu kapitána družstva, ale spolužáci šli za třídním učitelem a ten kapitána určil. To chlapce rozčílilo natolik, že všem hrubě vynadal. Z chování má však jedničku a nebyla mu udělena ani třídní, ani ředitelská důtka v průběhu školního roku.

V současné době na něj má velmi dobrý vliv nejmladší dcera (22 let) nevlastního otce, která momentálně žije s nimi ve společné domácnosti. Chlapec se jí svěřuje, dá na ní, učí se s ní a poslechne ji spíše než matku nebo nevlastního otce. Díky ní je momentálně situace v rodině mírně zlepšena.

Diagnostika

V rámci pravidelných kontrol v ambulantní části SVP byla provedena diagnostika etopedická, psychologická a pedagogická. Výsledkem všech těchto diagnostik je stanovení diagnózy : výchovné problémy na smíšeném podkladu, suspektní disharmonický vývoj osobnosti, nevhodné výchovné vedení, suspektní hereditární zátěž, vše umocněno pubescentním obdobím.

Ke stanovení diagnózy bylo použito:

- anamnéza osobní i rodinná
- studium spisové dokumentace
- zjišťování přediva sociálních stavů
- zjišťování žebříčku hodnot
- nedokončené věty
- psychologické vyšetření a testy
- etopedické vyšetření

Na stanovení diagnózy se podílel v ambulantní části : etoped, psycholog. V rámci pobytu pak odborný vychovatel, etoped, psycholog, speciální pedagog. Po ukončení pobytu byla vyloučena diagnóza CAN.

Použité diagnostické metody

Osobní anamnéza:

Údaje uváděné v osobní i rodinné anamnéze čerpány z anamnestického rozhovoru s matkou. Doplněno o údaje uvedené otcem. Jedná se o heteroanamnézu.

- Věk : 15 let

Perinatální údaje :

- trvání těhotenství: 9měsíců
- porod : 1
- trvání porodu : 24 hodin
- poloha dítěte : normální
- průběh porodu : bez potíží
- matčiny potíže : bez potíží

Postnatální údaje :

- porodní váha : 3600 g
- porodní míra : 50 cm
- uměl hned sát : ano
- byl křížen : ne
- novorozenecká žloutenka : ne

- spánek v prvních měsících : klidný, pravidelný
- seděl : od 5 měsíce
- stál : od 8 měsíce
- chodil : od 1 roku
- první zub : v 6 měsíci
- první slova : před 1 rokem
- první krátká věta : do 2 let
- denní pomočování : 1 rok
- noční pomočování : do 2 let
- nyní : bez pomočování
- školní úspěšnost : prospívá, prospěch dostatečný
- chování ve škole : neuspokojivé
- povahové rysy : náladový, výkyvy v chování, sklony v afektům, agresivní projevy, šikana spolužáků, pohodlný
- zdravotní stav : od 9 měsíce epilepsie, ve 12 letech pád z kola- vyražené zuby, ve 13 letech pobodán spolužákem, běžná dětská onemocnění
- první výchovné problémy : od mateřské školky
- další podstatné informace : veden v PPP, DPA,

Rodinná anamnéza :

matka

- nejvyšší dosažené vzdělání : středoškolské
- zdravotní stav : dobrý
- povolání : podnikatelka
- povahové rysy : klidnější, pokud se situace vyhroťí výbušná z pohledu otce je matka ulhaná, umí se chovat účelově

otec

- nejvyšší dosažené vzdělání : středoškolské
- povahové rysy : dle matky cholerický, agresivní, dle otce přiznává, že je cholerický, ale nikdy agresivní bez důvodu. Rodiče rozvedeni od 3 let věku chlapce.

Otec nežije nyní s rodinou , po rozvodu žili ještě 3 roky ve společné domácnosti, matka měla v tu dobu o 20 let staršího přítele , v 6 letech chlapce si našla nového životního druha a se synem se odstěhovali do jeho domu.

- kdo se převážně věnuje výchově a vedení dítěte : matka a její druh

Diagnóza :

Výchovné problémy na smíšeném podkladu

Zjišťování sociálních vztahů

Mí důležití lidé:

Jestliže měl chlapec napsat do předem připravené květiny, v jejímž středu byl on sám, osoby které jsou pro něj nejdůležitější uvádí

- matku
- dědu ze strany matky
- nevlastní babičku (ženu matčina otce)
- nevlastního dědu (muže matčiny matky)
- babičku (matku matky)
- kamaráda z I. stupně základní školy
- třídního učitele
- nevlastního dědu (otec nevlastního otce)

V květině není zapsán ani otec vlastní, ani otec nevlastní, nikdo z nevlastních sourozenců. Při vyšetření nebyly zkoumány vzájemné vztahy a jejich možnost zlepšení.

Zjišťování žebříčků hodnot

Chlapec měl vybrat pět základních hodnot, které mají pro jeho osobu velký význam. Hodnoty měl zapsat do kruhu, který měl rozdělit na části podle důležitosti. Nejvýznačnějším hodnotám měl náležet největší díl kruhu atd. Maximální počet hodnot byl pět, ale nemusel vyčerpat všechny možnosti.

Chlapec špatně poslouchal při zadání úkolu a sám si již zadání nepřečetl, do kruhu vepsal sedm hodnot.

- Zdraví (jedna polovina kruhu)
- Štěstí (přibližně jedna třetina druhé poloviny)
- Rodina (ostatních pět částí je rozděleno na přibližně stejné části do dvou třetin druhé poloviny)

- Vzdělání
- Práce
- Kamarádi
- Sport

V hodnotovém žebříčku klade chlapec největší důraz na zdraví a štěstí.

Nedokončené věty

Chlapec měl dokončit věty, které měl připravené na papíře. Nedokončené věty měli několik okruhů : rodina a rodinné prostředí, já, škola, mé přání, starosti a obavy. Před zahájením práce dostal instrukce : „ Tvým úkolem je bez dlouhého přemýšlení dokončit tyto věty.“

- 1) Rodina je .. celek, který by si měl důvěřovat.
- 2) Kdyby tak lidé věděli.. že takových lidí jako já je víc.
- 3) Největší strach mám ... z toho, že bych znovu žil se svým nevlastním otcem.
- 4) Moje matka je ... bezva ženská, i když je občas trochu divná.
- 5) Někdy se celý třesu, když si vzpomenu na ...to jak mne ... mlátil.
- 6) Můj otec je ..8 let jsem ho neviděl.
- 7) Většina lidí je ... normální- což já nejsem.
- 8) Kdybych mohl, tak ... dát naši rodinu dohromady.
- 9) Největší radost mám, když ...je naše rodina pohromadě.
- 10) Každý den bych chtělsportovat a chodit ven s kamarády.
- 11) Nejvíce se těším na ... to, až bude vše v pořádku.
- 12) Nejraději mám ... mámu a její okolí- rodinu.
- 13) Nikdy bych nechtěl ztratit ... rodinu.
- 14) Pro mne je nejvíc důležité/tá, /tý...máma, děda, babička.
- 15) Někdy pláču proto, že ...je mi smutno.
- 16) Často sním o ... věcech, které jsem si předtím nemohl dovolit.
- 17) Chtěl bych být jiný, ale ...ostatní mi to většinou neumožňují.
- 18) Škola je ... základ života.
- 19) Mám strach, že ...mne nevezmou na SOU.
- 20) Co bych dal za to, kdyby ... bylo vše v pořádku a já měl na co si vzpomenu.
- 21) Často se mi zdá o ... sportu.
- 22) Velkou cenu pro mne márodina.
- 23) Nikdy bych nechtěl ... umřít a ztratit ty co mám rád.

- 24) Když myslím na budoucnost, tak ... se bojím co se mnou bude.
- 25) Byl bych moc šťastný, kdyby ...mě měli rádi ti, co mě rádi nemají.
- 26) Vždycky si tajně přeji ...zakopnout o štěstí.
- 27) Mé největší přání je stát se profesionálním florbalistou .
- 28) Kdyby tak lidé věděli, jak se bojím, že se něco pokazí ještě víc.

Z odpovědí chlapce je cítit silný vztah k matce a praotci , záporný vztah k druhovi matky, touha po vlastním uplatnění, strach z vlastní budoucnosti,ale také hledání viny v ostatních a nepřiměřené přání a touhy.

Diagnostický závěr

Faktory podmiňující vývoj klienta

Vnější faktory :

- rodiče od 3 let dítěte rozvedeni
- nemá sourozence (vlastní ani polorodé)
- matka je výbušná
- druh matky agresivní, cholerický
- z pohledu dědy matka chlapce ulhaná (při rozvodu obvinila manžela z vykradení bytu, což se neprokázalo atd.)
- nejednotná výchova
- chlapec se několik let nestýkal s otcem
- neshody mezi matkou a jejím otcem jsou často řešeny za přítomnosti chlapce, navádění chlapce proti matce dědou a opačně se děje velmi často
- spolužáci ho nemají rádi dokonce sepsali petici, aby byl přeřazen do jiné třídy a předali ji řediteli školy
- má velmi málo kamarádů
- nepravidelný denní režim
- fyzické trestání chlapce

Vnitřní faktory :

- od mala neklidný, nesoustředěný, s výpadky pozornosti
- nerespektuje autoritu (rodiče, učitel)
- stále chce být dominantní osobou (v rodině, ve třídě, s kamarády)
- afektivní

- náladový
- časté projevy agresivity
- pohodlný

Popis osobnosti klienta :

- je komunikativní
- je vstřícný
- je veselý
- je manuálně zručný
- když chce je pracovitý
- je přístupný novinkám
- je zvědavý
- je schopný péče o vlastní hygienu a zdraví
- dokáže plánovat budoucnost
- je vztahovačný
- je výbušný
- je samolibý, povýšený
- má horší schopnost sebekritiky
- k vlastní osobě je velmi úzkostlivý
- je velmi málo přizpůsobivý
- je neklidný, netrpělivý, snadno podrážděný
- je pohodlný
- je nezodpovědný
- většinou není schopen rozeznat problém v počátku
- egocentrický

Prognóza celého případu je nejasná. Při jednom sezení je znát celkové zlepšení situace v rodině i ve škole. Následné společné setkání odhalí nové problémy v rodině, nebo zhoršení již zlepšených. Problémem je nedůslednost matky, nevhodný přístup dědy a ohromná náladovost chlapce. Při jedné návštěvě je ohromně vstřícný k nápravě, při dalších není ochoten uznat nejmenší svou chybu.

Po ukončení terapeutického pobytu vypadala celá situace daleko lépe, než se jevila po jednom měsíci chlapce doma. K možnému zlepšení by mohlo dojít ukončením základní

školy a přijetím na vytoužené učiliště. I zde, ale hrozí druhá možnost, tedy zhoršení při změně kolektivu, vyučujících, většímu pocitu volnosti při dojíždění do školy atd..

Situaci v rodině i ve škole je potřeba i nadále monitorovat a dle momentálního stavu stanovovat nové výchovné postupy a opatření. Případně měnit systém trestů a odměn. Důležité je také další sledování v psychiatrické ambulanci a sledování celé rodiny kurátorkou.

Hlavní klientovy potřeby

Rád sportuje, rád a velmi dobře modelaří (má vlastní sbírku modelů lodí, aut a letadel), rád hraje společenské a počítačové hry , doma druha má vlastní počítač. Má velký přehled v oboru zoologie, pravděpodobně zná zvířata z vyprávění svého dědy, který často vyráží na výpravy po celém světě a touží se jich účastnit spolu s ním. O budoucím povolání má jasné představy, chtěl by studoval na lesnickém učilišti obor lesního technika. Již má přesně zjištěno jak se bude na učiliště dopravovat, na internátě být nechce. Rád také sleduje dokumentární pořady z oblasti vědy a techniky. Dříve byl pro něj nejbližší osobou děda, kterému bezmezně důvěřoval, nyní již kontakt s ním nevyhledává a nejvíce se svěřuje dceři matčina druha.

Pokouší se klient sám nějak problém řešit ?

Chlapec stále trvá na tom, že problém a chyba není v něm. Z problémů neustále viní své okolí a to jak rodiče, nevlastního otce, spolužáky a vyučující.

Poznámky dostává neoprávněně, doma odmítá pomáhat, hledá stále výmluvy. Z jeho vlastního pohledu a prezentování je vše moc práce a vše je problém.

Jaké dovednosti potřebuje klient k tomu, aby problém byl vyřešen ?

- posilování zodpovědnosti
- rozvíjení schopnosti akceptovat jiné názory a následně jejich pochopení
- umění přijímat kompromis
- umění vytvořit si čas a v klidu se dokázat vcítit do postavení druhého, prožívat jeho životní situace plným porozuměním a pochopením
- vlastní iniciativou utvářet interpersonální vztahy tak, aby v nich našel následné sebeuspokojení
- schopnost v komunikaci se svěřit druhým se svými pocity, aby nedošlo k vnitřní izolovanosti

- naučit se porozumět druhým tak důkladně, aby mohl akceptovat jejich zvláštnosti a odlišné názory
- zvládnout tlumení nevhodných projevů dokazování vlastní dominance nad druhými
- pravdomluvnost, nepřekrucování informací ve svůj vlastní prospěch
- odstraňování projevů agrese vůči vrstevníkům
- posílení volných vlastností (cílevědomost, píle)
- prohlubování dalších sociálních dovedností (respekt k autoritě dospělého, chování k vrstevníkům, úcta k druhým)
- schopnost reálně zhodnotit své jednání a projevy
- schopnost přijímat kritiku

Jaké vnější zdroje jsou nutné k tomu, aby byl problém vyřešen ?

- v rodině i ve škole jasné stanovení pravidel a povinností
- časté pochvaly i za drobné úspěchy
- zvýšená motivace k činnosti
- přiměřené plánování volnočasových aktivit, podpora do zapojení v zájmových kroužcích
- neustupovat od stanovených pravidel
- vytvoření vhodného prostředí, ve které se bude cítit v klidu a psychické pohodě
- přiměřené zaměstnávání v domácnosti
- důsledná kontrola školní přípravy a dodržování školních povinností
- úzká spolupráce rodiny se školou a opačně
- spolupráce všech zúčastněných organizací (OPD, PPP, SVP, DPA, ZŠ)
- spolupráce rodiny s organizacemi
- ve škole sledování postavení chlapce v kolektivu, při přestupcích preferovat vysvětlení a prodiskutování prohřešku mimo třídu, v klidném prostředí

Jaké zdroje má pro řešení klient sám ?

- zájmy využitelné pro další vzdělávání
- jasnou představu o budoucím povolání
- radost z dobře vykonané práce schopnost komunikovat o vlastních problémech s cizí osobou

- v případě vzbuzení zájmu vlastní snaživost
- je manuálně zručný
- když chce je pracovitý

Navrhovaná doporučení

Pro rodinu :

- mít jasně stanovená pravidla a dbát na jejich dodržování
- chválit chlapce za každou povedenou věc, i za malé krůčky. Potřebuje cítit podporu a uznání své rodiny, stejně tak jako jistotu a bezpečí
- posilovat jeho sociální dovednosti
- využít jeho přístupnosti k rozhovoru, hovořit doma o všem možném, nabízet mu různé pohledy na věc, názory, možnosti, nevnucovat však své názory
- přiměřeně chlapce zaměstnávat v domácích činnostech a pomoci při údržbě domu, učit ho spolupráci. Stanovit konkrétní činnost, kterou bude mít na starost. Tímto a dalšími způsoby posilovat jeho zodpovědnost.
- zpravidelnit denní režim
- důsledně kontrolovat školní přípravu a dodržování školních povinností. Úzce spolupracovat se školou, aktivně se podílet na řešení případných potíží.
- vytvořit vhodné prostředí pro harmonický vývoj, kde se bude cítit v klidu a psychické pohodě
- přiměřeně naplánovat volný čas, podporovat zapojení do zájmových kroužků
- sledovat kde a s kým tráví volný čas
- citlivě používat systém pochval a trestů, vyloučit fyzické tresty
- sjednotit výchovné přístupy
- využít navázaného kontaktu s vlastním otcem a pokračovat v něm

Pro školu :

- při přestupcích preferovat vysvětlení a prodiskutování prohřešku mimo třídu, v klidném prostředí
- na plnění požadavků, povinností asertivně trvat
- vhodné je ocenit a pochválit to, co dělá dobře
- dodávat chlapci pocit důležitosti

- sledovat postavení hochů v kolektivu
- při potížích kontaktovat a spolupracovat s rodiči, SVP, PPP, DPA a dalšími zúčastněnými organizacemi

Pro chlapce :

- rozvíjet schopnost akceptovat jiné názory, následné jejich pochopení
- naučit se umění kompromisu
- naučit se porozumět druhým, akceptovat jejich zvláštnosti a odlišné názory
- naučit se tlumit nevhodné projevy dokazování vlastní dominance nad druhými
- zpravidelnit školní přípravu
- udržování pořádku v osobních věcech
- nediskutovat o plnění povinností
- nelhat, nepřekrucovat informace

Dohoda :

Požadavky kladené na dítě :

- nelhat
- nehádat se
- nebýt agresivní
- zpravidelnit školní přípravu
- pravidelný úklid osobních věcí

Závazky jedince :

- každý všední den v době od 15.00 do 16.30 učení
- každý den do 18.00 hodin vynést odpadky a utřít nádobí
- ve všední den být doma nejpozději v 19.00 hodin o víkend ve 20.00

Odměny :

- při plnění povinností kapesné v hodnotě 50,- Kč na týden
- při plnění povinností v pátek a sobotu prodloužení večerky o 1 hodinu
- při plnění povinností možnost návštěvy fotbalových utkání
- možnost přivádění kamarádů při pravidelném plnění úklidu

Tresty :

- při neplnění povinností odebrání ½ kapesného, při hrubém porušení pravidel odebrání celého kapesného na jeden týden
- zákaz sledování televize na dobu jednoho týdne
- podle závažnosti porušení pravidel zákaz návštěvy fotbalových pravidel na dobu 1 až 4 týdnů
- zákaz docházení přátel do domu při neplnění úklidu osobních věcí, než bude úklid bez potíží

Závazky pro rodiče :

- každý den zhodnotit co se chlapci povedlo a co méně
- každý den zhodnotit dodržování domluvených pravidel
- každý den si společně promluvit o průběhu celého dne, vždy si na syna najít alespoň půl hodiny ke společné komunikaci
- každý týden zhodnotit situaci ve škole se synem
- z počátku každý týden se ve škole informovat o chování syna
- každá měsíc zhodnotit co se povedlo, co by mohlo být ještě lepší, co se nepovedlo dodržet ze strany dítěte i rodičů
- pravidelně se účastnit sezení v SVP
- přesně dodržovat stanovené odměny a tresty o jejich obměnách se vždy předem domluvit společně se synem

Strategie dalších intervencí

- spolupráce SVP se školou, udržování pravidelného kontaktu s třídním učitelem a výchovným poradcem
- doporučení skupinové a rodinné terapie v místě bydliště
- spojení s DDM v místě bydliště, domluvena možnost návštěv přírodovědného a sportovního kroužku
- spolupráce s OPD a s kurátorkou chlapce

Monitorování případu

- pravidelné sezení s etopedem a psychologem SVP
- pravidelná depistáž sociální pracovnice na základní škole

- pravidelné konzultace všech zapojených organizací

Klinická kasuistika č.2

Jedná se o případ 14leté dívky v péči střediska. Do SVP přišla s matkou, která nejprve kontaktovala Linkou duševní tísně a následně se dostavila do střediska. V péči SVP po dobu 14 měsíců. V tento čas absolvovala dobrovolný terapeutický pobyt. Bohužel bez větší úspěšnosti. Díky neustálému narůstání problémů umístěna do výchovného ústavu. Při zahájení péče diagnostikovány výchovné a školní problémy na bázi smíšené etiologie, chybějící pozitivní vzor, nedůslednost ve výchově, sociální nezralost a slabá vůle.

Od roku 1999 v péči PPP a v současnosti v péči v poradně pro manželství a mezilidské vztahy.

Mezi základní problémy dívky patří:

- nerespektování nařízení matky
- neuznávání autority
- drzost
- lhaní
- zanedbávání školní přípravy
- zhoršení prospěchu
- kázeňské problémy ve škole

- krádeže doma (šperky, peníze)
- experimentování s marihuanou
- opakované krátkodobé útěky z domova

Vstupní identifikace a formulace problému

Co je problém ?

- drzost
- lhaní
- školní prospěch
- nerespektování autorit (matka, učitel)
- nepořádnost
- útěky
- krádeže
- kouření marihuany

Jak problém vidí klient ?

- skrývá se za „fajerský postoj“(zakrývá nejistotu)
- sama se k problémům nechce vyjadřovat, rozpláče se
- vlastní problémy si nechce připustit

Které osoby zahrnuje problémový systém ?

- matku
- čtrnáctiletou dívku

Jakou roli hrají osoby v problémovém systému, jaké mají postoje ?

matka

- dceru vychovává sama (dcera svého otce vůbec nezná)
- je nedůsledná
- nekontroluje dostatečně pohyb dcery v odpoledních hodinách a její aktivity
- spolupracuje se zaměstnanci SVP bez větších potíží

klient

- rychle navazuje kontakt s okolím
- snaží se na sebe strhnout pozornost
- chová se sebevědomě a sebejistě

- konflikt řeší výbuchem verbálním či fyzickým
- kritiku snáší velice špatně
- je sobecká
- nepořádná
- vztahovačná
- náladová
- manipulativní a vypočítavá
- dokáže být kamarádká,pracovitá
- má smysl pro humor

Jaký má problém příčiny ?

- nevhodné a nedůsledné výchovné vedení
- pubescentní období dívky
- špatný příklad v rodině

V jakém prostředí se problémové chování objevuje ?

- v rodině
- ve škole
- v době terapeutického pobytu

Kdy se problémové chování objevuje ?

- ve škole v době vyučování
- v odpoledních hodinách, při setkáních s kamarády
- doma, když se snaží dosáhnout svého
- když má pocit nepochopení
- když na sebe potřebuje upozornit

Jak často se problémové chování objevuje, jakou má intenzitu a jak dlouho trvá ?

Na první stupni základní školy byla živější, prospěch velmi dobrý. Přestupem na druhý stupeň se objevují výchovné problémy. Došlo k velkému zhoršení prospěchu až na dostatečné a od páté třídy II. stupeň z chování za nekázeň, zapomínání, drzost,nerespektování autorit, výbušnost. Ve škole je největší problémem nekázeň v hodinách a drzé chování. Do školy se doma vůbec nepřipravuje, o učení nemá zájem, nebaví ji to.

V osmé třídě se ke kázeňským potížím přidávají neomluvené hodiny, experiment s marihuanou a útěk z domova. Snaží se tak řešit situaci v rodině, matka zakázala chodit ven za pozdní příchody, ztrátu mobilního telefonu, peněz a šperků z domova. Na základě nelepších se situace nastoupila na dobrovolný pobyt. Zde si zvykla velmi rychle, chovala se sebejistě a sebevědomě. V kolektivu se snažila prosadit, opakovaně porušila řád a pravidla SVP. Po měsíčním pobytu se dopustila závažného přestupku a byla z terapeutického pobytu vyloučena. Dále navštěvovala ambulanci SVP, pro nezlepšení situace (velké množství neomluvených hodin, krádeže v rodině) navržena ústavní výchova.

Ústavní výchovu nastoupila po roční péči v SVP, kdy se nedostavil žádný pozitivní posun v chování a problémech dívky.

Diagnostika

V rámci pravidelných kontrol v ambulantní části SVP byla provedena diagnostika etopedická, psychologická a pedagogická. Výsledkem všech těchto diagnostik je stanovení diagnózy : poruchy chování na bázi smíšené etiologie.

Ke stanovení diagnózy bylo použito:

- anamnéza osobní i rodinná
- studium spisové dokumentace
- zjišťování přediva sociálních stavů
- zjišťování žebříčku hodnot
- nedokončené věty
- psychologické vyšetření a testy
- etopedické vyšetření

Na stanovení diagnózy se podílel v ambulantní části : etoped, psycholog. V rámci pobytu pak odborný vychovatel, etoped, psycholog, speciální pedagog.

Použité diagnostické metody

Osobní anamnéza:

Údaje uváděné v osobní i rodinné anamnéze čerpány z anamnestického rozhovoru s matkou. Jedná se o heteroanamnézu.

- věk : 14 let

Perinatální údaje :

- trvání těhotenství: 9měsíců
- porod : 2
- trvání porodu : 10 hodin
- poloha dítěte : normální
- průběh porodu : bez potíží
- matčiny potíže : bez potíží

Postnatální údaje :

- porodní váha : 2650 g
- porodní míra : 52 cm
- uměl hned sát : ano
- byl kříšen : ne
- novorozenecká žloutenka : ano
- spánek v prvních měsících : neklidný
- seděl : od 6 měsíce
- stál : od 1 roku
- chodil : po 1 roce
- první zub : matka si přesně nepamatuje
- první slova : nepamatuje si
- první krátká věta : matka si nepamatuje
- denní pomočování : 1 rok
- noční pomočování : do 1,5 let
- nyní : bez pomočování
- školní úspěšnost : prospívá, prospěch dostatečný
- chování ve škole : neuspokojivé
- povahové rysy : výbušná, neplní si školní povinnosti
- zdravotní stav : běžná dětská onemocnění
- první výchovné problémy : matka udává jako první závažné problémy potíže při přechodu na druhý stupeň ZŠ
- další podstatné informace : vedena v PPP a v poradně pro manželství a mezilidské vztahy

Rodinná anamnéza :

Matka :

- nejvyšší dosažené vzdělání : střední odborné
- zdravotní stav : dobrý
- povolání : vedoucí prodejny
- povahové rysy : klidná

Otec :

- nejvyšší dosažené vzdělání : středoškolské
- zdravotní stav :
- povahové rysy : společenský
otec nikdy nežil s rodinou, dívka ho nikdy neviděla, neznají se
- kdo se převážně věnuje výchově a vedení dítěte : matka

Diagnóza :

Poruchy chování na bázi smíšené etiologie

Zjišťování sociálních vztahů

Mí důležití lidé:

Jestliže měla dívka napsat do předem připravené květiny, v jejímž středu byla ona sama, osoby které jsou pro ni nejdůležitější uvádí

- ségra
- švagr
- někdy mamka
- kamarád Míla
- Karolínka- kamarádka
- Štěpán- kamarád
- sestřenice
- teta

Při vyšetření nebyly zkoumány vzájemné vztahy a jejich možnost zlepšení.

Zjišťování žebříčku hodnot

Dívka měla vybrat pět základních hodnot, které mají pro její osobu velký význam. Hodnoty měla zapsat do kruhu, který měla rozdělit na části podle důležitosti. Nejvýznačnějším hodnotám měl náležet největší díl kruhu atd. Maximální počet hodnot byl pět, ale nemusela vyčerpat všechny možnosti.

- zábava (jedna třetina kruhu)
- kamarádi a hezké vztahy mezi lidmi (společně zaujímají přibližně jednu třetinu, stejným dílem)
- rodina
- zdraví

Nedokončené věty

Dívka měla dokončit věty, které měla připravené na papíře. Nedokončené věty měli několik okruhů : rodina a rodinné prostředí, já, škola, mé přání, starosti a obavy. Před zahájením práce dostala instrukce : „ Tvým úkolem je bez dlouhého přemýšlení dokončit tyto věty.“

- 1) Rodina je ..příbuzenstvo.
- 2) Kdyby tak lidé věděli...že mi někdy lezou na nervy.
- 3) Největší strach mám ...z ryb.
- 4) Moje matka je ...někdy fajn, někdy mi leze na nervy.
- 5) Někdy se celý třesu, když si vzpomenu na ...že jsem chytala ryby do ruky.
- 6) Můj otec jeneodpověděla.
- 7) Většina lidí je ...v pohodě (ty co znám).
- 8) Kdybych mohl, takneodpověděla.
- 9) Největší radost mám, když ... dostanu to co chci.
- 10) Každý den bych chtěl ...jíst jahodovou zmrzlinu.
- 11) Nejvíce se těším na ...kámoše.
- 12) Nejraději mám... .když mne nikdo nebuzeruje.
- 13) Nikdy bych nechtěl ztratit ... svého nej. kámoše.
- 14) Pro mne je nejvíc důležitý/tá, /tý...parta.
- 15) Někdy pláču proto, žeodpověděla „ nic mne nenapadá“.
- 16) Často sním o ...bohatým chlapovi.
- 17) Chtěl bych být jiná, ale ...jenom trochu.
- 18) Škola je ...divná.
- 19) Mám strach, že ...spadnu někam k rybám.

- 20) Co bych dal za to, kdyby ...vymřeli nebo vyvraždili ryby.
- 21) Často se mi zdá o ...o hadech, o tom že někam padám.
- 22) Velkou cenu pro mne máneodpověděla.
- 23) Nikdy bych nechtělneodpověděla.
- 24) Když myslím na budoucnost, tak ...že si ji vytvořím pro sebe ideálně.
- 25) Byl bych moc šťastný, kdybyneodpověděla.
- 26) Vždycky si tajně přejineodpověděla.
- 27) Mé největší přání jevypadnout z baráku.
- 28) Kdyby tak lidé věděli, jak se bojím..... neopověděla.

Z odpovědí dívky je cítit silná fixace kamarády a partu. Silný odpor k rybám, nereálné představy o budoucnosti.

Diagnostický závěr

Faktory podmiňující vývoj klienta

Vnější faktory :

- rodiče nikdy nežili ve společné domácnosti
- matka je nedůsledná
- nepravidelný denní režim

Vnitřní faktory :

- od mala živá
- potíže s respektováním autority (matka, učitel)
- afektivní
- náladová
- pohodlná
- má pocit opomíjení, nepochopení, nedostatečného ocenění

Popis osobnosti klienta

- pracovitá, manuálně zručná
- má smysl pro humor

- je kamarádká
- není lakomá
- pozitivně reaguje na zájem a pochvalu
- má horší schopnost sebekritiky a sebekontroly
- lže
- je sobecká
- je výbušná
- je vztahovačná
- náladová
- manipulativní a vypočítavá

Prognóza celého případu je nejasná. Pozitivní změny nelze za současné situace předpokládat.

Na základě domluvy matky, pracovníků SVP a kurátorky je dívka umístěna do výchovného ústavu.

Hlavní klientovy potřeby

Ráda se baví, je ve společnosti svých přátel. Velice nerada je omezována jakýmkoliv pravidly. Je velice komunikativní, ráda na sebe strhává pozornost svými „ hereckými“ výstupy. V kolektivu se snaží prosadit, upoutat zájem ostatních, dokáže velmi dobře s kolektivem manipulovat. Zpravidla sobecky sleduje své zájmy, občas i zájmy svých „ vyvolených“.

Primárně je zaměřena materialisticky, spíše je typ praktický než teoretický, jednodušší, s převahou konkrétního a názorového myšlení, s projevy pudovosti a se s klonem k výbušnosti.

Pokouší se klient sám nějak problém řešit ?

Dívka sama problémy řešit nechce, díky tomu se problémové chování prohlubuje.

Jaké dovednosti potřebuje klient k tomu, aby problém byl vyřešen ?

- posilování zodpovědnosti
- respektování autorit
- posílení volných vlastností (cílevědomost, píle)
- prohlubování dalších sociálních dovedností
- schopnost reálně hodnotit své jednání a projevy

- posílení schopnosti přijímat kritiku
- snížit prioritu zaměření na materiální složku života
- potlačit zvýšenou úroveň tvrdohlavosti
- naučit se přijímat omezení

Jaké vnější zdroje jsou nutné k tomu, aby byl problém vyřešen ?

- jasné stanovení pravidel a povinností
- časté pochvaly i za drobné úspěchy
- zvýšená motivace k činnosti
- plánování volnočasových aktivit,
- neustupovat od stanovených pravidel
- důsledná kontrola školní přípravy a dodržování školních povinností

Navrhovaná doporučení

V momentální situaci, díky velkému množství neomluvených hodin, opakovaným krádežím v rodině, útekům z domova a nelepšící se situaci, kdy dívka sama neprojevuje nejmenší snahu o zlepšení je jediným řešením výchovný ústav.

Klinická kasuistika č.3

Jedná se o 14letého chlapce, který je v dlouhodobé péči střediska výchovné péče. Zde také absolvoval osmi týdenní dobrovolný terapeutický pobyt. Při zahájení péče diagnostikovány poruchy chování na bázi smíšené etiologie, ADHD, nedůsledný výchovný přístup, nepravidelná příprava na vyučování, sociální nezralost, nedostatečně osvojené normy společenského chování, absence pozitivního vzoru, nízký stupeň sebekontroly, slabší vůle.

Od roku 2000 v péči Pedagogicko psychologické poradny a od roku 2001 v péči Dětské psychiatrické ambulance.

Mezi základní problémy chlapce patří :

- školní agresivita
- častý neklid
- potíže se soustředěním a udržením pozornosti
- šikanování spolužáků
- časté lhaní
- záškoláctví
- krádeže
- neplnění povinností

- nekázeň
- opakované potíže s alkoholem

Vstupní identifikace a formulace problému

Co je problém ?

- vzdor
- nekázeň
- nevhodné chování při vyučování
- agresivita
- neplnění školních povinností
- problematické vztahy se spolužáky
- krádeže
- školní nepospěch
- požití alkoholu

Do SVP přišel s matkou na doporučení základní školy (třídního učitele a výchovné poradkyně). Ve škole má výrazné problémy s chováním i prospěchem, objevilo se záškoláctví. Před nástupem na pobyt přinesl do školy alkohol, opil se. Matka si musela pro syna do školy přijet. Tuto skutečnost nahlásila SVP výchovná poradkyně školy.

Jak problém vidí klient ?

- své chování vidí jako problematické
- konflikty se spolužáky nevyvolává, oni ho provokují
- matka je často mimo domov, neučí se sním
- kradl, protože měl hlad a svačinu si již snědl
- alkoholu pije protože mu chutná, matka také pije alkohol s kamarádkami

Které osoby zahrnuje problémový systém ?

- matku
- otce
- třídní kolektiv
- čtrnáctiletého chlapec

Jakou roli hrají osoby v problémovém systému, jaké mají postoje ?

matka

- syna vychovávala od 3 let sama
- je nedůsledná, někdy až flegmatická
- snaží synovi problémy v rámci svých možností řešit
- je nezaměstnaná, přesto synovy nevěnuje dostatek času
- opakovaně se do SVP dostavila a byl z ní cítit alkohol
- spolupracuje se zaměstnanci SVP bez větších potíží

otec

- o syna projevuje zájem
- pokud měl vlastní byt mohl u něj syn zůstat na víkendy, následně žil u rodičů, kam chlapec docházel pouze na návštěvy, nyní bydlí v sousedním městě a syn střídavě žije u něj a u matky
- se zaměstnanci ambulantní části SVP spolupracuje, v době pobytu se neúčastnil sezení a syna v SVP nenavštěvoval

třídní kolektiv

- spolužáci ho nemají rádi, neustále ruší všechny kolem sebe, nadává jim, surově je napadá (hlavně děvčata)
- kolektiv ho vyloučil

klient

- je rád ve společnosti dospělého, chová se přátelsky, je sdílný, touží po uznání,
- snaží se mít vždy poslední slovo
- je komunikativní
- je citově vázán na matku, vzhlíží k ní, často o ní vypráví
- podléhá vlivu dominantního jedince
- konflikty řeší často silou, vulgarity

Jaký má problém příčiny ?

- nevhodné výchovné vedení
- pubescentní období chlapce
- špatný příklad v rodině

V jakém prostředí se problémové chování objevuje ?

- v rodině

- ve škole
- v zájmových kroužcích
- v době terapeutického pobytu minimálně

Kdy se problémové chování objevuje ?

- jestliže se situace vyvíjí jinak než chlapec chce
- jestliže je vyprovokován
- když na sebe potřebuje upozornit

Jak často se problémové chování objevuje, jakou má intenzitu a jak dlouho trvá ?

První výchovné problémy se objevily po vyloučení ze soukromé sportovní základní školy. Po přestupu na jinou základní školu byl agresivní ke spolužačkám, bývalému spolužákovi ukradl mobilní telefon. Do první třídy se velmi těšil. Nastoupil do hokejové třídy a potíže nastaly od čtvrté třídy po změně učitele. Na konci čtvrté třídy ze školy vyloučen (tuto situaci velmi těžce nesl) a přeřazen na běžnou základní školu. Zde se potíže stupňují. Ve škole je velmi nepozorný, roztěkaný, při hodinách nepracuje, vyrušuje, nerespektuje některé vyučující, slovně i fyzicky napadá spolužáky. Do školy se doma vůbec nepřipravuje, často nemá pomůcky, domácí úkoly nenosí.

Na prvním stupni základní školy prospíval ve většině předmětů velmi dobře, potíže mu dělal hlavně anglický jazyk, přechodem na druhý stupeň, opakovanou změnou školy (nejprve vyloučení, následně zrušení školy, pak odjezd matky mimo město- střídání škol), se jeho prospěch výrazně zhoršil. Znamky si vylepšil vždy v době kdy žil u otce, který na jeho školní přípravu dohlížel. Chování problematické (třídní důtky, ředitelské důtky , první nebo druhý stupeň z chování) se střídá s obdobím pochval za chování a aktivitu (tato období jsou však podstatně kratší).

Jaký vývoj má problémové chování ?

Výchovné problémy se stupňovali, od nepozornosti a vykřikování přešel k slovnímu i fyzickému napadání, požívání alkoholu, krádežím. Po terapeutickém pobytu se projevy chování na nějakou dobu zlepšily, pak se situace opět zhoršila.

Problémové chování se projevuje hlavně v době péče matky. Ve škole se střídá období „klidu“ s problémovým obdobím. Těmto výkyvům odpovídají i školní výsledky.

V současné době je v péči kurátora a čeká na soudní jednání ohledně krádeží..

Diagnostika

V rámci pravidelných kontrol v ambulantní části SVP byla provedena diagnostika etopedická, psychologická a pedagogická. Výsledkem všech těchto diagnostik je stanovení diagnózy : poruchy chování na bázi smíšené etiologie, ADHD

Ke stanovení diagnózy bylo použito:

- anamnéza osobní i rodinná
- studium spisové dokumentace
- zjišťování přediva sociálních stavů
- zjišťování žebříčku hodnot
- nedokončené věty
- psychologické vyšetření a testy
- etopedické vyšetření

Na stanovení diagnózy se podílel v ambulantní části : etoped, psycholog. V rámci pobytu pak odborný vychovatel, etoped, psycholog, speciální pedagog.

Použité diagnostické metody

Osobní anamnéza:

Údaje uváděné v osobní i rodinné anamnéze čerpány z anamnestického rozhovoru s matkou. Jedná se o heteroanamnézu.

- věk : 14 let

Perinatální údaje :

- trvání těhotenství: 9měsíců
- porod : 1
- trvání porodu : 4 hodiny
- poloha dítěte : normální
- průběh porodu : bez potíží
- matčiny potíže : bez potíží

Postnatální údaje :

- porodní váha : 3200 g
- porodní míra : 49 cm
- uměl hned sát : ano

- byl křtěn : ne
- novorozenecká žloutenka : ne
- spánek v prvních měsících : klidný
- seděl : od 5 měsíce
- stál : od 7 měsíce
- chodil : od 10 měsíců
- první zub : matka neví
- první slova : nepamatuje si
- první krátká věta : matka si nepamatuje
- denní pomočování : 1 rok
- noční pomočování : do 2 let
- nyní : bez pomočování
- školní úspěšnost : prospívá, prospěch dostatečný
- chování ve škole : uspokojivé
- povahové rysy : flegmatický, impulzivní, živý, láskyplný, matka nedokáže popsat charakter syna
- zdravotní stav : běžná dětská onemocnění
- první výchovné problémy : matka udává jako první závažné problémy ubližování děvčatům po přechodu ze soukromé sportovní školy na běžnou základní školu
- další podstatné informace : veden v PPP, DPA,

Rodinná anamnéza :

matka

- nejvyšší dosažené vzdělání : základní
- zdravotní stav : dobrý
- povolání : nezaměstnaná
- povahové rysy : klidnější, nedůsledná

otec

- nejvyšší dosažené vzdělání : střední odborné
 - zdravotní stav : dobrý
 - povahové rysy : klidný
 - rodiče rozvedeni od 3 let věku chlapce
- otec nežije s rodinou, ale se synem se pravidelně stýká,

matka má přítele (momentálně ve výkonu vazby).

- kdo se převážně věnuje výchově a vedení dítěte : matka a děda (otec matky)

Diagnóza :

Poruchy chování na bázi smíšené etiologie, ADHD

Zjišťování sociálních vztahů

Mí důležití lidé:

Jestliže měl chlapec napsat do předem připravené květiny, v jejímž středu byl on sám, osoby které jsou pro něj nejdůležitější uvádí

- mamka
- tatka
- nejlepší kamarádi z hokeje
- holky
- babičky
- dědové
- nevlastní brácha (syn matčina přítele)
- strejdové, tety, bratřenci, sestřenice, nevlastní ségra (ze strany otce)

V květině není zapsán matčin přítel. Při vyšetření nebyly zkoumány vzájemné vztahy a jejich možnost zlepšení.

Zjišťování žebříčku hodnot

Chlapec měl vybrat pět základních hodnot, které mají pro jeho osobu velký význam. Hodnoty měl zapsat do kruhu, který měl rozdělit na části podle důležitosti. Nejvýznamnějším hodnotám měl náležet největší díl kruhu atd. Maximální počet hodnot byl pět, ale nemusel vyčerpat všechny možnosti.

- Rodina (jedna polovina kruhu)
- Sport (přibližně jedna čtvrtina druhé poloviny)
- Láska, Zábava a Peníze (zaujímají v poslední části kruhu přibližně stejnou část

V hodnotovém žebříčku klade chlapec největší důraz rodinu a sport.

Nedokončené věty

Chlapec měl dokončit věty, které měl připravené na papíře. Nedokončené věty měli několik okruhů : rodina a rodinné prostředí, já, škola, mé přání, starosti a obavy. Před zahájením práce dostal instrukce : „ Tvým úkolem je bez dlouhého přemýšlení dokončit tyto věty.“

- 1) Rodina je ..moje nejdůležitější věc v životě.
- 2) Kdyby tak lidé věděli.....(tuto větu nedokončil).
- 3) Největší strach mám ... kdyby někdo umřel z rodičů.
- 4) Moje matka je ...hodná, chytrá.
- 5) Někdy se celý třesu, když si vzpomenu na ...když se z někým hádám.
- 6) Můj otec je ..hodný, chytrý, má dobrý vztah k dětem.
- 7) Většina lidí je ...dobrymi příležitostmi poznat svět a budoucnost.
- 8) Kdybych mohl, tak ...bych změnil přístup k lidem a svoje chování vůči lidem.
- 9) Největší radost mám, když ...jedu do Harrachova, protože se můžu starat o pejsky.
- 10) Každý den bych chtělmenší kapesné a hlavně mít a starat se o psa.
- 11) Nejvíce se těším na ...mé nejlepší kámoše, holky a rodinu.
- 12) Nejraději mám... .psy, kteří mne mají rádi a znají mne
- 13) Nikdy bych nechtěl ztratit ... rodiče a kamarády.
- 14) Pro mne je nejmíc důležitý/tá, /tý...rodina, lidi kolem mne i škola a psi.
- 15) Někdy pláču proto, že ...se mi stýská po psech.
- 16) Často sním o(tuto větu nedokončil).
- 17) Chtěl bych být jiný, ale ...nešlo by to kvůli mému chování.
- 18) Škola je ...od toho, abych se tam něco naučil, dozvěděl a poznal.
- 19) Mám strach, že ...mne někdo zbije nebo okrade.
- 20) Co bych dal za to, kdyby ...mi rodiče koupili nebo povolili psa.
- 21) Často se mi zdá o(tuto větu nedokončil).
- 22) Velkou cenu pro mne márodina a kamarádi.
- 23) Nikdy bych nechtěl ... kočku.
- 24) Když myslím na budoucnost, tak ...si sebe představuji jako velký přítel psů.
- 25) Byl bych moc šťastný, kdyby ...mi rodiče doma povolili mít psa.
- 26) Vždycky si tajně přeji ...nejvíc bych chtěl psa.
- 27) Mé největší přání je ...nejvíc bych chtěl psa.
- 28) Kdyby tak lidé věděli, jak se bojím.....(tuto větu nedokončil).

Z odpovědí chlapce je cítit silný vztah k rodičům, silná vazba na kamarády a velkou touhu po vlastním psu. Jestliže by si mohl vybrat místo kde chce žít volil by Harrachova, kde se cítí šťastný. Uvědomuje si také vlastní nedostatky ohledně chování k ostatním.

Tento dotazník vypsal chlapec ve svých dvanácti letech, po dvou letech odpovídal na nedokončené věty ještě jednou a jeho odpovědi se částečně odlišují, přetrvává touha po psu, odstěhování se do Harrachova a vazba na rodinu. Mezi negativy se ukazují nepříjemné vzpomínky a strach z neúspěchu a přesily.

- 1) Rodina je ... rodina
- 2) Kdyby tak lidé věděli.....(tuto větu nedokončil).
- 3) Největší strach mám ...z „cikánů“ a přesily.
- 4) Moje matka je ...milá.
- 5) Někdy se celý třesu, když si vzpomenu na ...dětství. (následně vysvětluje, že byl často ostříhán do hola a děti se mu smějí)
- 6) Můj otec je ..hodný.
- 7) Většina lidí je ...normálních.
- 8) Kdybych mohl, tak ...čaruji.(dům a pes v Harrachově- vysvětlení)
- 9) Největší radost mám, když ...jsem v Harrachově se psy.
- 10) Každý den bych chtěl(tuto větu nedokončil).
- 11) Nejvíce se těším na ...rodinu, psy, kamarádku a závody.
- 12) Nejraději mám... .odpočinek.
- 13) Nikdy bych nechtěl ztratit ... rodinu.
- 14) Pro mne je nejvíc důležité/tá, /tý...rodina, parta, závody .
- 15) Někdy pláču proto, že ...se pohádám s někým na kom mi záleží.
- 16) Často sním o ...psovi.
- 17) Chtěl bych být jiný, ale ...nejde to tak rychle.
- 18) Škola je ...vzdělání.
- 19) Mám strach, že ...bych neuspěl.
- 20) Co bych dal za to, kdyby ...měl konečně psa.
- 21) Často se mi zdá oničem, nemám sny.
- 22) Velkou cenu pro mne mábudoucnost.
- 23) Nikdy bych nechtěl ... aby někdo blízký zemřel.
- 24) Když myslím na budoucnost, tak ...hned přestanu, nevím.
- 25) Byl bych moc šťastný, kdyby ...často jezdil do Harrachova.

- 26) Vždycky si tajně přeji(tuto větu nedokončil).
27) Mé největší přání je ...bydlet v Harrachově ale stýkat se známými odtud.
28) Kdyby tak lidé věděli, jak se bojím.....(tuto větu nedokončil).

Diagnostický závěr

Faktory podmiňující vývoj klienta

Vnější faktory :

- rodiče od 3 let dítěte rozvedeni
- matka je nedůsledná, flegmatická
- spolužáci ho nemají rádi, nechtějí sním sedět v lavici má velmi málo kamarádů
- nepravidelný denní režim
- rozdílný výchovný přístup rodičů
- střídání péče rodičů (je u toho z rodičů, kdo má právě čas)

Vnitřní faktory :

- od mala neklidný, nesoustředěný, s výpadky pozornosti
- nerespektuje autoritu (rodiče, učitel)
- afektivní
- náladový
- časté projevy agresivity
- pohodlný

Popis osobnosti klienta

- je komunikativní
- je vstřícný
- je veselý
- je snaživý
- je přístupný novinkám
- citlivý
- je zvědavý
- je schopný péče o vlastní hygienu a zdraví
- má horší schopnost sebekritiky a sebekontroly
- je neklidný, netrpělivý,

- je nezodpovědný
- lže
- lehce ovlivnitelný (pozitivně i negativně- to převládá)

Prognóza celého případu je nejasná. Pozitivní změny lze předpokládat v případě změny výchovného přístupu. Chlapec je velmi citlivý až přecitlivělý, potřebuje jasné vedení dospělého a pocit bezpečí. Pokud se mu tohoto nebude dostávat je pravděpodobné, že podlehne vlivu závadové party, kde nalezne svého „ vůdce“ i uznání.

Po ukončení terapeutického pobytu se situace v rodině i ve škole vyvíjela bez větších potíží. Matka se snažila o důslednost, chlapec ve škole dostal několik pochval. Po prázdninách a nástupu do jiné školy, díky zrušení školy, se situace vrátila do původního stavu. Následně matka odjela a o syna se staral otec, který je důslednější. Došlo ke zlepšení ve škole, otec pravidelně docházel na kontroly do SVP a postupoval dle domluvy s etopedem. Po návratu hocha k matce opět vše stejné. Matka je nedůsledná, na syna nestačí. S přestěhováním syna k otci však nesouhlasí. Péče je střídavá, nemá však řád. Hoch žije u toho z rodičů, který má právě čas. Situaci zhoršuje častá nepřítomnost matky v místě bydliště. Díky krádežím je hoch nyní v péči kurátora, soudní řízení proběhne.

Hlavní klientovy potřeby

Rád sportuje, rád hraje společenské a počítačové hry, rád se pohybuje v přírodě. Stále velmi těžce nese vyhození z hokejové třídy. Snaží se na druhé udělat dojem, dosáhnout úspěchu, prožívat, že je vitální, energický, aktivní člověk. Snaží se uniknout vnitřnímu osamocení.

Pokouší se klient sám nějak problém řešit ?

Chlapec by velice rád změnil své chování. V průběhu pobytu se velice snažil. Ví, co dělal špatně doma i ve škole.

Jaké dovednosti potřebuje klient k tomu, aby problém byl vyřešen ?

- posilování zodpovědnosti, nenechat se strhnout a ovlivnit
- zvládnout tlumení nevhodných projevů
- pravdomluvnost,
- odstraňování projevů agrese vůči vrstevníkům
- posílení volných vlastností (cílevědomost, píle)

- prohlubování dalších sociálních dovedností (respekt k autoritě dospělého, chování k vrstevníkům, úcta k druhým)
- schopnost reálně zhodnotit své jednání a projevy
- rozvoj schopnosti akceptování názoru druhého
- umění přijímat kompromisy
- schopnost v komunikaci se svěřit druhým se svými pocity, zabránit to vnitřní izolovanosti

Jaké vnější zdroje jsou nutné k tomu, aby byl problém vyřešen ?

- v rodině i ve škole jasné stanovení pravidel a povinností
- časté pochvaly i za drobné úspěchy
- zvýšená motivace k činnosti
- přiměřené plánování volnočasových aktivit, podpora do zapojení v zájmových kroužcích
- neustupovat od stanovených pravidel
- vytvoření vhodného prostředí, ve které se bude cítit v klidu a psychické pohodě
- přiměřené zaměstnávání v domácnosti
- důsledná kontrola školní přípravy a dodržování školních povinností
- úzká spolupráce rodiny se školou a opačně
- spolupráce všech zúčastněných organizací (OPD, PPP, SVP, DPA, ZŠ)
- spolupráce rodiny s organizacemi
- ve škole sledování postavení chlapce v kolektivu, při přestupcích preferovat vysvětlení a prodiskutování prohřešku mimo třídu, v klidném prostředí

Jaké zdroje má pro řešení klient sám ?

- radost z dobře vykonané práce
- v případě vzbuzení zájmu vlastní snaživost
- je manuálně zručný
- když chce je pracovitý
- sportovní nadání
- je nápaditý, tvořivý
- má silnou vazbu na rodinu
- je citlivý

Navrhovaná doporučení

Pro rodinu :

- mít jasně stanovená pravidla a dbát na jejich dodržování. Z pokynů neustupovat, kontrolovat jak byly provedeny.
- pokusit se usměrňovat sny, fantazie. Diskusí a domluvou ho vracet zpět k realitě
- chválit chlapce za každou povedenou věc, i za malé krůčky. Potřebuje cítit podporu a uznání své rodiny, stejně tak jako jistotu a bezpečí
- využít chlapcovy přístupnosti k rozhovoru. Hovořit doma o všem možném, nabízet mu různé pohledy na věc, názory, možnosti atd.
- zaměstnávat v domácích činnostech. Učit ho spolupráci tzn. Pracovat společně s ním. Stanovit konkrétní činnost, kterou bude mít na starost.
- naplánovat jasnou strukturu a režim dne. Zapojení do zájmového kroužku.
- důsledně kontrolovat školní přípravu a dodržování školních povinností. Úzce spolupracovat se školou, aktivně se podílet na řešení případných potíží.
- učit ho rozhodovat se (dávat mu na výběr i ve zdánlivě nepodstatných záležitostech) a učit ho nést zodpovědnost za svá rozhodnutí
- uvědomovat si, že chlapec pozoruje, jak se chovají lidé v jeho okolí. Proto je důležitý vlastní příklad tzn. Chovejte se tak, jak chcete, aby se choval váš syn.

Pro školu :

- při přestupcích preferovat vysvětlení a prodiskutování prohřešku mimo třídu, v klidném prostředí
- na plnění požadavků, povinností asertivně trvat
- vhodné je ocenit a pochválit to, co dělá dobře. Dodávat chlapci pocit důležitosti, užitečnosti. Podpořit ho v tom, co mu jde.
- Počítat s neklidem a krátkodobou pozorností, pokud možno přizpůsobit tomu okolnosti (sezení v lavici, krátkodobé úkoly, jasné pokyny..)
- při potížích kontaktovat a spolupracovat s rodiči, SVP, PPP, DPA a dalšími zúčastněnými organizacemi

Pro chlapce :

- rozvíjet schopnost akceptovat jiné názory, následně jejich pochopení
- naučit se umění kompromisu
- naučit se porozumět druhým, akceptovat jejich zvláštnosti a odlišné názory

- naučit se tlumit nevhodné projevy
- zpravidelnit školní přípravu
- udržování pořádku v osobních věcech
- nediskutovat o plnění povinností
- nelhat
- nenechat se snadno ovlivnit, nad vlastním rozhodnutím nejdříve přemýšlet, pozor na „bezhlavá“ rozhodnutí
- naučit se svěřovat druhým s vlastními pocity

Dohoda

Požadavky kladené na dítě :

- nelhat
- nehádat se
- nebýt agresivní
- zpravidelnit školní přípravu
- nekrást
- nepít alkohol
- neublížovat druhým

Závazky jedince :

- pravidelná příprava do školy- pomůcky, úkoly, učivo
- každodenní pomoc v domácnosti- odpadkový koš, úklid vlastního pokoje, nádobí
- ve všední den být doma nejpozději v 19.00 hodin o víkend ve 20.00

Odměny :

- při plnění povinností kapesné v hodnotě 50,- Kč na týden
- při plnění povinností v pátek a sobotu prodloužení večerky o 1 hodinu
- při dlouhodobém plnění povinností pořízení vlastního psa

Tresty :

- při neplnění povinností odebrání ½ kapesného, při hrubém porušení pravidel odebrání celého kapesného na jeden týden
- zákaz sledování televize na dobu jednoho týdne

Závazky pro rodiče :

- každý den zhodnotit co se chlapci povedlo a co méně
- každý den zhodnotit dodržování domluvených pravidel
- každý den si společně promluvit o průběhu celého dne, vždy si na syna najít alespoň půl hodiny ke společné komunikaci
- každý týden zhodnotit situaci ve škole se synem
- z počátku každý týden se ve škole informovat o chování syna
- každá měsíc zhodnotit co se povedlo, co by mohlo být ještě lepší, co se nepovedlo dodržet ze strany dítěte i rodičů
- pravidelně se účastnit sezení v SVP
- přesně dodržovat stanovené odměny a tresty o jejich obměnách se vždy předem domluvit společně se synem

Strategie dalších intervencí

- spolupráce SVP se školou, udržování pravidelného kontaktu s třídním učitelem a výchovným poradcem
- spolupráce s OPD a s kurátorem chlapce

Monitorování případu

- pravidelné sezení s etopedem a psychologem SVP
- pravidelná depistáž sociální pracovnice na základní škole
- pravidelné konzultace všech zapojených organizací

4 Střediska výchovné péče v síti systému školství v České republice

4.1 Poruchy chování

Vágnerová (1999, s. 287) charakterizuje poruchy chování jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. úrovni rozumových schopností. Dispozice k poruchám chování je multifaktoriální. Projeví se zde jak biologické předpoklady, tak vliv mnoha sociálních faktorů. Poruchy chování v dětském věku lze rozdělit do dvou kategorií, na agresivní a neagresivní.

Vymezení normy (Vágnerová 1999, s. 23) je obtížné a nejednoznačné. Norma může být chápána statisticky, funkčně nebo sociokulturně. Mnohdy může být odchylka od normy pozitivní, a tudíž sociálně žádoucí; popř. být neutrální. Hranice mezi normou a abnormalitou představuje jakési kontinuum. Jeho vymezení závisí na mnoha faktorech, především na aktuální úrovni dané společnosti, u různých skupin se může lišit, vyvíjí se v čase a nemá definitivní platnost.

Obecně lze za poruchové označit takové chování dětí a dospívajících, které má následující znaky (Vágnerová podle DSM- IV, 1994):

- Chování nerespektuje sociální normy platné v dané společnosti.
 - není schopen pochopit význam hodnot a norem
 - normy chápe, ale neakceptuje je nebo se jimi nedokáže řídit

- Nepřiměřené sociální chování se projeví neschopností udržet přijatelné sociální vztahy
- Typickým způsobem reagování, který je spojen s porušováním práv ostatních, je agresivita.

Podle Pešatové (2003) jsou poruchy chování charakterizovány opakujícími a trvalými projevy disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které trvá alespoň šest měsíců nebo déle. Při posuzování, zda je přítomna porucha chování, se bere v úvahu :

- Vývojový stupeň jedince (fyzický i mentální věk)
- Frekvence výskytu poruchy chování
- Intenzita poruchy chování

Z. Matějček ve své práci „Rizikové chování dospívajících a jeho prevence“ píše o tzv. rizikových dětech, o kterých bychom měli pokud možno vědět, a i o rizikových situacích, které bychom měli mít pokud možno pod kontrolou.

Za zvýšeně rizikové (s náležitou zdrženlivostí) můžeme pokládat:

- děti konstitučně impulzivní („dřív jedná, než myslí“), nezdrženlivé, zbrklé, dráždivé, neklidné, nesoustředěné, s nápadnými výkyvy nálad, tak jak je s shrneme zpravidla pod označením ADHD,
- děti z jiných důvodů impulsivní, dráždivé a nezdrženlivé, které své chování dobře nekontrolují (Často jsou to děti oslabené somatickým onemocněním, ať už akutním nebo spíše chronickým.),
- děti oslabené ve své „vzdorovitosti“ vůči nepříznivým vlivům v důsledku stresu, ať již akutního nebo spíše dlouhodobého (Často jde o trvalý stres ze školních neúspěchů, z konfliktního vztahu s učitelem nebo i se spolužáky, z „nepřijetí“ kolektivem- ale také o chronické stresy z citového napětí nebo konfliktů v rodině, aj.),
- dítě citově neuspokojené v důsledku psychické deprivace, typicky hledající uspokojení na nižší úrovni. (Jsou vystaveny především nebezpečí „náhradního“ uspokojování v drogách a v předčasných sexuálních aktivitách, ale také v příslušnosti ke kriminální „partě“ apod.)
- děti zvýšeně sugestibilní, které snadno podléhají svodu (Platí to především o dětech s mentální retardací. Těm se však většinou věnuje zvýšená péče a

kontrola. Naopak, méně pozornosti se z tohoto hlediska věnuje dětem jen s lehce sníženými intelektovými schopnostmi, které se při zvýšené sugestibilitě snaží v „hrdinských výkonech“ vyrovnat přitažlivým vzorům z oblasti sociality apod.)

Nejčastějším společným rysem dětí v těchto uvedených kategoriích je nedostačující životní jistota. Takové dítě zažívá úzkost, někdy akutní a zvláště silnou, jindy třeba slabší, zato však dlouhodobou či trvalou. A protože v úzkosti nelze dlouhodobě žít, nutně se v člověku mobilizují obranné síly. Takováto obrana proti úzkosti má více forem, ale tou nejčastější je agrese- vůči okolí, vůči řádu a společenským pravidlům a často (asi častěji než se na první pohled zdá) i vůči sobě samému. (ne nadarmo se říká, že drogy např. jsou nástrojem „pomalé sebevraždy“.)

Právě tyto děti jsou klienty středisek výchovné péče, právě oni, jejich rodiče a učitelé zde potřebují pomoci.

Diagnostická kritéria poruch chování

V chování klienta jsou stabilně porušovány sociální normy, pravidla a práva druhých. Mezi symptomy se zahrnuje následující chování :

- Agrese k lidem a zvířatům
- Destrukce majetku a vlastnictví
- Nepoctivost nebo krádeže
- Vážné násilné porušování pravidel před třináctým rokem

O poruchu chování jde v případě, že chování je u daného jedince extrémní, resp. porušuje sociální očekávání přiměřené věku.

Němec, Kusý (1998, s.30) uvádějí že stejně jako lze obtížně rozlišovat neurózu a neurotické reakce, stejně obtížně lze odlišit specifickou vývojovou poruchu chování a reakce s touto poruchou související. Možnost rozlišení je nejspíše nutné hledat v důkladném anamnestickém vyšetření, respektive v hlubším poznání jedince. Anamnéza se tak stává významným nástrojem hodnocení výchovně problémových jedinců. Zjišťujeme-li však některé typické životní projevy dětí a mladistvých musí nás zajímat i to, do jaké míry jsou tyto projevy maladaptivní. Jednou z možností jak určit míry maladaptability je jejich korelování s předpoklady učení.

Etiologie

Rozhodujícím etiologickým činitelem poruch chování může být geneticky podmíněná dispozice (nejspíše ve smyslu disharmonického vývoje osobnosti nebo

psychopatie), oslabení nebo porucha CNS (poruchy chování v dětském věku jsou z jedné třetiny zapříčiněny na základě organického poškození mozku- Vágnerová 1999, s.79), úroveň inteligence nebo nepříznivé výchovné vlivy, nejčastěji jde o jejich vzájemnou interakci. Dispozice k poruchám chování je multifaktoriální.

Klasifikace poruch chování

Klasifikace poruch chování na disociální, asociální a antisociální :

- Disociální chování – chování, které se mírně vymyká běžným sociálním normám
- Asociální chování - chování nespolečenské, které neodpovídá mravním normám dané společnosti, nedosahuje však ještě úrovně ničení společenských hodnot
- Antisociální chování – uvědomované protispolečenské chování kriminálního charakteru, které zahrnuje veškeré protispolečenské jednání dané trestním řádem společnosti

Klasifikace poruch chování na symptomatické, vývojové a výchovně podmíněné, jak ji uvádí Pešatová podle Špitze a Lesného (2003, s. 31) :

- Symptomatické poruchy chování – jsou to poruchy chování, které jsou součástí psychických poruch např. disharmonický vývoj osobnosti s poruchami sociální přizpůsobivosti a s nedostatkem sebeovládání, syndrom hyperaktivity (ADHD) s poruchami sociálního a sexuálního chování
- Vývojové poruchy chování – jsou součástí jednotlivých vývojových období, lze je očekávat u každého dítěte, zvládnutí těchto poruch je předpokladem zdravého vývoje osobnosti
- Výchovně podmíněné poruchy chování – vyplývají z nevhodných výchovných postupů a z nedostatečného výchovného působení v rodině, ale také v širším sociálním prostředí

Dělení podle Vágnerové, jak ho uvádí Pešatová (2003, s. 33) na agresivní a neagresivní :

- Agresivní – šikana, vandalismus, přepadávání
- Neagresivní – lži, útěky, toulání

Další dělení podle Malé, jak ho uvádí Pešatová (2003, s. 33) je na poruchy chování s lepší a se špatnou prognózou

- Poruchy s lepší prognózou – porucha chování ve vztahu k rodině, socializovaná porucha chování
- Porucha chování se špatnou prognózou – nesocializovaná porucha chování, porucha opozičního vzdoru, dezinhibovaná příchyllost v dětství

Poruchy s lepší prognózou jsou buď reakcí na určitá prostředí, např. porucha chování ve vztahu k rodině, nebo vznikají při skupinových aktivitách, např. socializované poruchy chování.

- 1) nadměrné upoutávání pozornosti na svou osobu
 - neurotické až hysterické
 - je třeba jej spíše ignorovat, popřípadě racionálně řešit – zklidnit
- 2) dětská neposlušnost a pubertální vzdorovitost
 - aktivní - agresivní chování
 - pasivní - negativismus
 - vyskytuje se hlavně u výrazně autoritativní a perfekcionista výchovy
- 3) dětská lež - konfabulace má různé příčiny:
 - ze strachu
 - z chvástivosti
 - bájevá lež - schizofrenie, hysterie
- 4) útěky a toulky - příčinou:
 - strach
 - konflikty, problémy
 - duševní poruchy
- 5) záškoláctví - ze strachu, ale i z nudy
- 6) krádež - výchovný problém x u kleptomanů výchovné prostředky nepomohou
- 7) agresivita, nenávisť - příčiny:
 - porušení citového pouta k blízkým
 - agresivita vychovatele
 - z nudy
 - z nejistoty

- psychopatologický vývoj

Příčiny těchto jevů je třeba většinou hledat:

- v rodině,
- ve snížené inteligenci
- ve využívání volného času (TV, party, drogy),

TV - je reklamou na násilí, působí i podvědomě

PC - negativa:

- časově náročné
- bolesti hlavy
- zkažený zrak
- agresivita - hlavně „zabíječky“

pozitiva:

- umná dovednost v ovládnutí PC programů
- vycvičený postřeh
- hledání vlastní cesty

Sekty

- oddělené politické, náboženské nebo ideologické skupiny, často s radikálními tendencemi
Znaky: autorita vůdce, fanatismus, tresty, jediná pravda, utajování, mylné informování veřejnosti, komunitní způsob života,

Hráčství :

- porucha spočívá v častých epizodách hráčství, při kterých závislý subjekt preferuje uspokojení své potřeby na úkor sociálních, materiálních i rodinných či pracovních povinností.

- existují dotazníky, které jej detekují
- často dochází i k porušení zákona

druhy automatů:

hazardní = výherní - kupuje naději x zábavní - kupuje čas

Výchovné problémy

V dnešní době je výchova dětí velmi náročná. Na jejich výchovu má vliv nejen rodina, ale i škola, televize, kamarádi, sousedé, známí, zájmové a sportovní kroužky a další. Především prostředí domova určuje, zda se dítě cítí šťastné a bezpečné. Prostedí domova, kde se dítě cítí bezpečně a bezpodmínečně milováno je základem pro to, aby se mohlo zdravě rozvíjet po všech stránkách a plně využívat všechny svoje schopnosti.

Velká většina rodičů opravdu miluje své děti, a přesto se mnohé z těchto dětí necítí být milovány a přijímány. Problém je v tom, že rodiče svou lásku dětem nevyjadřují správným způsobem, protože neví přesně jak by to měli dělat. Bezpodmínečná láska k dítěti je základním vztahem, který je pro dobrý vývoj a výchovu dítěte nepostradatelný. Znamená to milovat své dítě bez ohledu na to, jaké je.

Jak uvádí Nešpor (1994, s.23) vychovávat není snadné a žádný univerzální způsob neexistuje. Každá rodina si nachází svůj vlastní. Dobře vychovávají ti rodiče, kteří dokáží dítě přijímat, očekávají od něj zralé chování, poskytují mu jasná měřítka. Pravidla v rodině prosazují a dokáží přikázat nebo i potrestat. Dítě povzbuzují k nezávislosti a otevřeně s ním komunikují. Dokáží vyslechnout jeho názor i vyjádřit svůj vlastní. Respektují práva dítěte i práva vlastní.

V dnešní uspěchané a city ne příliš bohaté době, kdy je pro mnoho lidí důležitější majetek než člověk a vztahy mezi lidmi se na toto základní pravidlo často zapomíná. Také proto je stále více dětí s výchovnými problémy.

Nejčastější výchovné problémy:

- vzdor
- nekázeň
- nevhodné chování při vyučování, v rodině, na veřejnosti atd.
- agresivita
- neplnění školních povinností
- problematické vztahy se spolužáky
- konflikty s ostatními členy v rodině
- krádeže

A.Train (1997, s.81) uvádí, že mnoho lidí považuje nepřiměřené chování dítěte za důsledek špatné výchovy. Předpokládají, že rodiče to s dítětem neumějí a učitelé jsou neschopní. Z tohoto jednostranného pohledu vyplývá, že všechny děti by se chovaly dobře, kdyby se jim rodiče a učitelé více věnovali. Takový postoj je založen na domněnce, že

všichni máme na začátku života téměř stejné předpoklady. Za stejných podmínek bychom svět kolem sebe chápali podobně a stejně bychom reagovali.

Tato představa popírá teorii přirozené rozdílnosti, tj. fakt, že se každý rodíme s jinou výbavou; přesto je to pro mnohé z nás přijatelnější.

4.1.1 Problémy spojené s nevhodným působením rodiny

„Rodina může člověku pomoci, ale taky ho může úplně zlikvidovat, je škoda, že si nikdo nemůže vybrat, kam se narodí.“ (mladý muž, který vyrostl ve velmi problematické rodině)

Rodina je důležitá sociální skupina, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Poskytuje členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity. Mezi jednotlivými členy rodiny se v rámci jejich rolí vytvářejí rozmanité vztahy, pro něž je typické určité chování a styl komunikace. Každá rodina má svůj hodnotový systém, jenž ovlivňuje chování jejích členů a vede k přednostní volbě některých strategií zvládání problémů. Pokud je rodina v nějakém směru dysfunkční, některé důležité potřeby těchto lidí zůstanou neuspokojeny a rodina se pro ně stává spíše zdrojem zátěže. Pokud jde o dítě, jehož osobnost se teprve rozvíjí, mohou mu v důsledku narušení rodinných funkcí určité významné zkušenosti chybět nebo jeho další vývoj může být deformován různými negativními vlivy.

Rizika rodinného prostředí

- 1) Rodiče jsou anomální osobnosti
- 2) Neúplná rodina
- 3) Subdeprivační zkušenost z rodiny
- 4) Subkultury a sociální skupiny tolerující poruchové jednání
- 5) Životní prostředí

Dysfunkční rodina

Rodina je v každé vývojové fázi skupinou, jejíž jednotliví členové mají určité sociální role, které nějakým způsobem plní, jsou vzájemných vztazích , jež se v průběhu času mění. Veškeré normální i patologické chování každého člena rodiny je nutno interpretovat jako součást interakcí celého rodinného systému, který ovlivňuje a zároveň je

jím modifikováno (či dokonce deformováno). Chování dětí i dospělých v dominantních rolích nikdy není vzájemně nezávislé. Pro určitou rodinu typická tendence k podobnému způsobu reagování je dána genetickými dispozicemi i zkušeností s určitými způsoby chování. Tyto faktory ovlivní jak výchovný styl rodičů – tj. jejich chování k dítěti, tak sklon dětí reagovat na tyto podněty určitým, pro danou rodinu charakteristickým způsobem.

Ne všichni lidé mají předpoklady k plnění rodičovské role. Culbertson a Schellenbach (1992) došli na základě svého výzkumu k závěru, že určité vlastnosti rodičů zvyšují riziko špatného zacházení s dítětem (je možné předpokládat, že tyto vlastnosti snižují pravděpodobnost přijatelného chování k lidem obecně) :

- nedostatky v sociální orientaci, omezená schopnost empatie, neporozumění potřebám jiného člověka, rigidita, osamělost a problémy v mezilidských vztazích,
- rizikové chování, které se projevuje nedostatečnou sebekontrolou a nízkým sebeovládáním, impulzivitou a potřebou projevit negativní city,
- problematické sebehodnocení, nízká sebeúcta, nespokojenost s rodičovskou rolí,
- špatná zkušenost z vlastního dětství: 70% lidí, s nimiž v dětství rodiče zacházeli nepřiměřeným způsobem, mělo sklon chovat se podobně,

Rodina se může stát zdrojem zátěže a příčinou vzniku psychických problémů, event. závažnějšího narušení osobnosti svých členů.

4.2 Názory pracovníků ve školství

4. 2. 1 Názory výchovných poradců

Na pravidelné schůzce výchovných poradců jsem oslovila jednotlivé výchovné poradce s otázkou : Opodstatnění středisek výchovné péče a spolupráce mezi školou a střediskem.

Celkem jsem oslovila 27 výchovných poradců.

- 19 odpovědělo na moji otázku
- 6 odpovědělo, že nejsou kompetentní podávat informace o škole a žácích
- 2 odmítli odpovědět bez udání důvodu

Z odpovědí vybírám :

- Škola oslovuje středisko výchovné péče v případě řešení problémového žáka po vyčerpání možností ze strany pedagogů.
- Samotná návštěva závisí bohužel pouze na rozhodnutí žáka a jeho zákonných zástupců.
- Spolupráce se sociální pracovnící je na velmi dobré úrovni.
- Sociální pracovníce dělá prostředníka mezi střediskem výchovné péče a školským zařízením.
- Problémová se jeví komunikace a spolupráce mezi etopedy a výchovnými poradci a jednotlivými učiteli klientů na školských zařízeních a to jak při ambulantní péči, tak i při internátní péči.
- Výchovní poradci upozornili na špatnou evalvací po internátní péči ze strany střediska výchovné péče, kdy nechce příslušný etoped písemný ani jiný názor třídního učitele na nové začlenění klienta do třídního kolektivu.
- 67% výchovných poradců se domnívá, že internátní pobyt plní pouze krátkodobou funkci a měl by se opakovat, aby se práce s klientem stala systematickou.
- I přes možnost finančního prostředku na pobyt ze strany magistrátu je pro spoustu zákonných zástupců klientů finanční zátěž na internátní pobyt příliš vysoká.
- Mostečtí výchovní poradci ocenili blízkost střediska výchovné péče ve městě, kde odpadá finančně nákladná doprava na ambulantní péči.
- Informovanost o středisku výchovné péče v jiných lokalitách je nižší než v oblasti Mostecka.

4.2.2 Názory pracovníků Střediska výchovné péče v Mostě

Při rozhovor s odbornými pracovníky střediska jsem se nejčastěji setkávala s těmito názory:

- Spolupráce se školami vážne, někteří si stěžují na komunikaci s třídními učiteli, někteří na komunikaci s výchovnými poradci.

- Spolupráce mezi organizacemi je ve většině případů dobrá, pouze někde převládají osobní sympatie či spíše antipatie nad profesionalitou některých pracovníků, což spolupráci negativně ovlivňuje.
- Děti s výchovnými problémy přicházejí do středisek pozdě. Většina základních škol přistupuje k odeslání dítěte do střediska výchovné péče až na konci prvního a v průběhu druhého stupně, přestože potíže mají se žákem již podstatně dříve. V některých případech je vina na straně zákonných zástupců, kteří do poslední chvíle návštěvu střediska odmítají.
- Spolupráce s rodiči není vždy ideální. Do střediska přicházejí často jen proto, „aby měli od učitele klid“. Ve skutečně nechtějí se situací nic dělat a když tak jen do té chvíle, kdy se to jich samotných dotýká.
- Komunikace v průběhu pobytu a zpětná vazba po propouštění klientů ze strany školského zařízení je z velké části nulová.
- Sloučení s diagnostickým ústavem není vždy ideální.
- Nedostatek financí se také zásadně odráží na chodu a práci střediska výchovné péče.

5 Závěr

Daná práce přibližuje pedagogům a laické veřejnosti využití středisek výchovné péče v problematice řešení etopedických problémů. Objasňuje vnitřní strukturu, členění středisek výchovné péče, jeho personální obsazení, které umožňuje různé metody a formy práce s klienty a jejich zákonnými zástupci.

Rozhovory s výchovnými poradci a pracovníky středisek ukázaly některé nedostatky ve spolupráci. Zvláště se projevuje doposud malý počet školních psychologů a speciálních pedagogů - etopedů na školách. Ti by se stali garanty spolupráce se středisky. Na málo školách vznikla školní poradenská centra.

Vznik středisek v této podobě napomáhá velmi cíleně k řešení jednotlivých případů, které nejsou možné řešit na jednotlivých školách a to především z důvodu nedostatku kvalifikovaných pracovníků a absence možnosti internátního pobytu.

Určitě by napomohlo rozšíření středisek výchovné péče do všech bývalých okresních měst, aby současná střediska neměla tak velký region ve své kompetenci. V řadě

případů se pak stává pomoc nízkoprahového zařízení, kterým středisko výchovné péče je, nedostupná z důvodu finanční zátěže na dopravu. Z velké vzdálenosti i vyplývá velmi nízká znalost o činnostech středisek a to nejen pro pedagogy, ale i pro možné klienty střediska a jejich zákonné zástupce. Například pro žáky z Ústí nad Labem je nejbližší středisko v Mostě a nebo v Liberci, popřípadě v Praze.

Klientů v jednotlivých ambulancích neustále přibývá. Děje se tak na základě stále většího počtu poruch chování, které vznikají v důsledku současného životního stylu. Ten se projevuje i v rozšíření výchovných problémů a vystupňovaných forem poruch chování – agresivita mezi žáky, agresivita k dospělým, drogová problematika, gamblerství, ...

Ambulantní péče je pro klienta velmi důležitá, přesto v opodstatněných případech je plně indikovaný diagnosticko-terapeutický pobyt v internátní části. Problém nastává v okamžiku, kdy zákonní zástupci klienta nemají na úhradu zákonem daných poplatků. Jedna z možností řešení je zažádání si o příspěvek na příslušném magistrátu. Ten však neuhradí náklady v plné výši a z tohoto důvodu někteří zákonní zástupci nesouhlasí s pobytem.

Velmi nevýhodné bylo zrušení právní subjektivity u středisek výchovné péče a jejich začlenění k dětským diagnostickým ústavům. Jejich náplně činnosti jsou odlišné a díky této rozdílnosti se nemohou střediska plně rozvíjet. Velkou nevýhodou je například i velká vzdálenost mezi vedením diagnostického ústavu a střediskem výchovné péče jako je tomu v případě Střediska výchovné péče v Mostě, které spadá pod Dětský diagnostický ústav v Liberci, kde je další Středisko výchovné péče. Zde došlo k propojení dvou krajů a je velmi složité se společně setkávat a řešit problémy, ale i využívat odborné znalosti jednotlivých pracovníků. Při tomto uspořádání se i složitěji podávají jednotlivé projekty, které jsou vyhlašovány kraji. Pro střediska výchovné péče by bylo výhodnější, aby se vrátila zpět k právním subjektivitám.

Činnosti středisek výchovné péče by napomohlo mediální zviditelnění, které by přiblížilo jeho práci široké veřejnosti i kvalifikovaným pedagogům.

6 Seznam použitých odborných zdrojů

- ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-475-3
- CHALOUPKA, L., VOCILKA, M., MOUCHA, Z. *Etopedie*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1986.
- NĚMEC, J., KUSÝ, M. *Aktivní sociální učení v podmínkách ústavní a ochranné výchovy*. Praha: ETERIA, s.r.o,1998
- NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti*. 2. vyd. Praha: Sportpropag, 1994
- PEŠATOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z etopedie 1. díl*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-750-0
- TRAIN, A. *Specifické poruchy chování a pozornosti*. 1.vyd. Praha: Portál, 1997 ISBN 80-7178-131-2
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000. ISBN 80-7083-378-5

- VOCILKA, M. *Netradiční forma prevence poruch chování*. Praha: TECH-MARKET, 1997
- Zákon 109/2002 Sb. Zákon o ústavní výchově
- Zákon 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
- Zákon 385/2005 Sb.
- Vyhláška č. 458/2005 Sb. upravující podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče
- Výroční zpráva Střediska výchovné péče v Mostě za školní rok 2005/2006

- <http://www.svp.letraset.cz/vyrzpr.htm>
- <http://svp-kv.wz.cz>
- <http://svphelp.uhedu.cz>
- <http://www.hradeckral.cz/index.htm>